T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE DENETİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK MESLEĞİNİN KONULARINA İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

ECE MELİSA ARSLAN

İSTANBUL, 2026

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE DENETİM ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK MESLEĞİNİN KONULARINA İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

ECE MELİSA ARSLAN

Danışman: Prof. Dr. NAZIM EKREN

İSTANBUL, 2026

ETİK BEYAN SAYFASI

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesi'nin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Ece Melisa ARSLAN

Teşekkür

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca emeğini ve sevgisini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Mefule FINDIKÇI ERDOĞAN'a, saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Nazım EKREN'e destekleri için çok teşekkür ederim.

Söz konusu araştırmanın yürütülmesine emeği olan sevgili babam Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Zeki ARSLAN'a ve Stajyer Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Yavuzhan ARSLAN'a teşekkürlerimi iletmek isterim. Teşekkürlerin en kıymetlisi, her sürecimde fedakarlıklarını esirgemeyen annem Zehra ARSLAN'a teşekkürü borç bilirim.

Sevgi dolu ve destekçi yönlendirmeleri için Prof. Dr. Betül GÜR hocama teşekkür ederim.

Teşekkürlerin en güzeli ve en miniği olarak Gupse Ece ERDOĞAN'a teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

21. yüzyılda hız kazanan teknolojik gelişmeler, küreselleşme ve yasal mevzuatta meydana gelen dinamik değişimler, iş dünyasını yeniden şekillendirirken meslek mensuplarının rollerini de köklü bir biçimde dönüştürmüştür. Özellikle Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik (SMMM) ve Yeminli Mali Müşavirlik (YMM) meslekleri, bu dönüşümden en çok etkilenen alanların başında gelmektedir. Geleneksel kayıt tutma ve denetim fonksiyonlarının ötesine geçen meslek mensupları, işletmelerin karar alma süreçlerine doğrudan katkı sağlayan, stratejik danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunan birer aktör konumuna yükselmiştir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, SMMM ve YMM mesleklerinin mevcut yapısını analiz etmek, dijitalleşme sürecinin meslek üzerindeki çok boyutlu etkilerini ortaya koymak ve dijital dönüşümün geleceğe yönelik yansımalarını değerlendirmektir.

Çalışma kapsamında yapılan analizlerde, e-fatura, e-defter ve e-beyanname gibi dijital muhasebe uygulamalarının iş süreçlerini hızlandırdığı, hata oranlarını azalttığı ve bilgiye erişimi kolaylaştırdığı tespit edilmiştir. Buna karşılık, dijital dönüşümün meslek mensupları için sürekli eğitim ihtiyacını artırdığı, teknolojik uyum zorunluluğu getirdiği ve mesleki sorumlulukları daha karmaşık hale getirdiği görülmüştür. Elde edilen sonuçlar, dijitalleşmenin mali müşavirlik mesleği için kaçınılmaz bir süreç olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, dijital yetkinliklerini geliştiren, mesleki eğitimlerini güncelleyen ve teknolojiyi etkin kullanan meslek mensuplarının rekabet avantajı elde edeceği, aksi durumun ise mesleki sürdürülebilirlik açısından risk oluşturacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Mali Müşavirlik, Dijitalleşme, Muhasebe Mesleği, E-Uygulamalar*

ABSTRACT

Technological advances that have accelerated in the 21. century, together with globalization and dynamic changes in legal and regulatory frameworks, have fundamentally reshaped the business environment and profoundly transformed the roles of professional practitioners. In this context, the professions of Certified Public Accountancy (CPA) and Sworn-in Certified Public Accountancy have been among those most deeply affected by this transformation. Moving beyond traditional functions such as bookkeeping and auditing, accounting professionals have increasingly assumed the role of strategic actors who directly contribute to managerial decision-making processes by providing advisory and guidance services to firms. Against this backdrop, the purpose of this study is to analyze the current structure of the CPA and sworn-in CPA professions, to examine the multidimensional effects of digitalization on professional practice, and to assess the future implications of digital transformation for the profession.

The analyses conducted within the scope of the study indicate that digital accounting applications—such as e-invoicing, e-ledgers, and electronic tax filing systems—have significantly accelerated business processes, reduced error rates, and facilitated access to information. At the same time, digital transformation has intensified the need for continuous professional education, imposed mandatory technological adaptation, and rendered professional responsibilities more complex. The findings clearly demonstrate that digitalization is an unavoidable process for the accounting profession. Accordingly, professionals who enhance their digital competencies, continuously update their professional training, and use technology effectively are likely to gain a competitive advantage, whereas failure to adapt poses a substantial risk to long-term professional sustainability

.Keywords: *Accounting Profession, Digitalization, Professional Accountants, E-Applications, Professional Transformation*

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

Etik Beyan Sayfası……..……..i

Önsöz……...ii

Özet……...iii

Abstract..... iiiv

TABLOLAR LİSTESİ..... viii

KISALTMALAR..... x

GİRİŞ..... 1

1. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ..... 3

1.1. Muhasebecilik..... 4

1.2. Muhasebenin Temel Kavramları..... 6

1.1.1. Sosyal Sorumluluk Kavramı..... 6

1.1.2. Kişilik Kavramı..... 7

1.1.3. İşletmenin Sürekliliği Kavramı..... 7

1.1.4. Dönemsellik Kavramı..... 7

1.1.5. Para ile Ölçme Kavramı..... 7

1.1.6. Maliyet Esası Kavramı..... 8

1.1.7. Tutarlılık Kavramı..... 8

1.1.8. Tam Açıklama Kavramı..... 8

1.1.9. İhtiyatlılık Kavramı..... 8

1.1.10. Önemlilik Kavramı..... 8

1.1.11. Özün Önceliği Kavramı..... 9

1.3. Temel Etik İlkeleri..... 9

1.1.12. Dürüstlük..... 9

1.1.13. Tarafsızlık..... 10

1.1.14. Mesleki Yeterlilik ve Özen..... 10

1.1.15. Mesleki Davranış..... 10

1.4. Serbest Muhasebeci Mali müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Mesleğinin Konusu 11

1.5. Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Mesleği..... 14

1.6. Yeminli Mali Müşavirlik Mesleği..... 14

1.7. Meslek Mensubu Olabilmenin Genel Şartları 15
1.8. Serbest Muhasebeci Malî Müşavir Olabilmenin Özel Şartları 15
1.9. 1.10. Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Stajı 16
2. MALİ MÜŞAVİR VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLERİN SORUMLULUKLARI .. 17
2.1. Serbest Muhasebeci Mali müşavirlerin yetkileri 17
2.1.1. Defter Tutma Yetkisi 17
2.1.2. Vergi Beyannameleri Oluşturma ve Onaylama Yetkisi 18
2.1.3. Vergi ve Usul Denetimi Açısından Yetki 19
2.1.4. Müşavirlik Hizmetleri 19
2.1.5. Resmî Kurumlara Karşı Temsil Yetkisi 19
2.2. Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali müşavirlerin Sorumlulukları 19
2.2.1. Mevzuat ve Kurallara Uygunluk 19
2.2.2. Mesleki Etik Kurallarına Uygunluk 20
2.2.3. Dürüstlük 21
2.2.4. Danışmanlık 21
2.3. Yeminli Mali Müşavirlerin Yetkileri 21
2.3.1. Vergi Beyannameleri ve Mali Belgelerin Tasdiki 21
2.3.2. Denetim ve Raporlama 22
2.3.3. Danışmanlık ve Mali Yönetim Hizmetleri 24
2.4. Yeminli Mali Müşavirlerin ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Danışmanlık Hizmeti 24
2.5. Vergi Danışmanlığı Kapsamında Türkiye'de Vergi Bilinci 24
2.6. Vergi Danışmanlığı Kapsamında Sunulan Hizmetler 26
3. TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM VE SEREBST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK MESLEĞİ 27
3.1. Literatür Taraması 28
3.2. Teknolojik Gelişmeler Sonucunda Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Mesleğinin Gelecekteki Yeri 33
3.3. Dijitalleşme ile muhasebeye Sağlanan kolaylıklar 36
3.4. Dijitalleşme ile Muhasebeye Sağlanan Zorluklar 37
3.5.1. TESMER Otomasyon Sistemi ve Dijital Adım Uygulaması 39
3.5.2. E-Stajyer Eğitimi (E-USE) Uygulaması 40
3.5.3. E-Birlik Sistemi 42
3.6. Muhasebe Mesleğindeki Dijitalleşmenin Küresel Etkileri 43
4. UYGULAMA 43

4.1. Veri ve Yöntem 43
4.2. Bulgular 45
4.2.1. Demografik Bulgular 45
4.2.2. Mesleğe İlişkin Bulgular 51
4.2.3. Yapay Zeka Kullanımına İlişkin Bulgular 56
4.2.4. Demografik ve Mesleki Özelliklere Göre Yapay Zekâ Algı ve Kullanımına İlişkin Bulgular 62
SONUÇ 67
KAYNAKÇA 69

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Meslek Mensubu Yaş Grupları Dağılım Tablosu..... 13
Tablo 2 Genel Bütçe Dengesi ve Finansmanı (Bin TL)(Yıllık) 25
Tablo 3. Yıllar İtibarıyla e-Fatura Uygulamasından Yararlanan Mükellef Sayısı, Düzenlenen e-Fatura Sayısı ve Tutarlarına İlişkin Bilgiler..... 34
Tablo 4 Meslek Mensubu Yaş Grupları Dağılım Tablosu..... 37
Tablo 5. Meslek Mensupları Dağılım Tablosu 48
Tablo 6. Muhasebe Mesleğinde Mevcut Uygulamalar ve İdeal Uygulama Önceliklendirmesi SMMM Görüşü..... 52
Tablo 7. Muhasebe Mesleğinde Mevcut Uygulamalar ve İdeal Uygulama Önceliklendirmesi YMM Görüşü..... 53
Tablo 8. Sorun ve Çözüm Önerileri..... 54
Tablo 9. Sorunların Dağılımı..... 55
Tablo 10. Meslek İtibar Algısı..... 56
Tablo 11. Yapay Zekâ Teknolojileri Hakkında Bilginiz Var Mı?”..... 58
Tablo 12. Yapay Zekanın Mesleğinizi Etkilemesi Hakkına Düşünceniz Nedir?..... 58
Tablo 13. Yapay Zeka Kullanımı ve Mesleğe Etkisi 59
Tablo 14. Yapay Zeka Kullanımının Katkısı 60
Tablo 15. Yapay Zekanın Etkilerinin Olası Etkileri Nelerdir? 61
Tablo 16. Sizce Yapay Zekâya Karşı Muhasebecilerin En Önemli Avantajı Nedir?..... 62
Tablo 17. Yaş ile Yapay Zekânın Mesleğe Etkisine İlişkin Algı Arasındaki İlişki 63
Tablo 18. Yaş ile Kurumda Yapay Zekâ Tabanlı Sistem Kullanımı Arasındaki İlişki..... 63
Tablo 19. Yaş ile Yapay Zekânın Muhasebe Mesleğine Etkisine Yönelik Genel Durum..... 64
Tablo 20. Mesleki Süre ile Yapay Zekâ Araçlarını Kullanma Durumu Arasındaki İlişki 64
Tablo 21. Mesleki Süre ile Yapay Zekânın Mesleğe Etkisine İlişkin Algı 65
Tablo 22. Mesleki Süre ile Kurumda Yapay Zekâ Sistemi Kullanımı Arasındaki İlişki 65
Tablo 23. Mesleki Süre ile Yapay Zekânın Muhasebe Mesleğine Etkisine Yönelik Genel Algı. 66

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1. Meslek Mensuplarına İlişkin Cinsiyet Dağılımı.....46
Şekil 2. Meslek Mensuplarına İlişkin Eğitim Durumu Dağılımı.....47
Şekil 3. Meslek Mensuplarına İlişkin Yaş Dağılımı 48
Şekil 4. Meslek Mensuplarına İlişkin Meslek Dağılımı 49
Şekil 5. Meslek Mensuplarına İlişkin Meslek Tecrübesi 50
Şekil 6. Meslek Mensuplarına İlişkin Mükellef ve İşletme Büyüklüğü **.....**51
Şekil 7. Meslek Mensuplarına İlişkin Yapay Zeka Kullanım Durumu.....57

KISALTMALAR

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

vb. : ve benzeri

SGK : Sosyal Güvenlik Kurumu

TFRS : Türkiye Finansal Raporlama Standartları

KGK : Kamu Gözetim Kurumu

BOBİ FRS : Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı

KÜMİ FRS : Küçük ve Mikro İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı

KAYİK : Kamu Yararını İlgilendiren Kurumlar

KDV : Katma Değer Vergisi

TTK : Türk Ticaret Kanunu

VUK : Vergi Usul Kanunu

SMMM : Serbest Muhasebeci Mali Müşavir

YMM : Yeminli Mali Müşavir

İSMMMO : İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası

TESMER : Temel Eğitim ve Staj Merkezi

TÜRMOB : Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği

IFAC : Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu

GİRİŞ

21. yüzyılda iş dünyasında işletmelerin sürdürülebilirliği, finansal bilgilerin doğru, güvenilir ve zamanında üretilmesine bağlıdır. Bu sürecin sağlıklı şekilde yürütülmesinde mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirlik mesleği önemli bir fonksiyon üstlenmektedir. Serbest Muhasebeci Mali müşavirler, işletmelerin mali işlemlerinin kayıt altına alınması, raporlanması ve ilgili mevzuata uygunluğunun sağlanması görevlerini yerine getirirken, aynı zamanda yönetsel karar alma süreçlerine de katkıda bulunmaktadır. Bu yönüyle serbest muhasebeci mali müşavirlik mesleği, ekonomik sistemin işleyişinde kilit bir role sahip hale gelmiştir.

Teknolojik gelişmeler ve dijitalleşme olgusu, serbest muhasebeci mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirlik mesleğinde köklü değişimlere neden olmuştur. Özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı ilerleme, muhasebe süreçlerinin dijital ortama taşınmasını zorunlu hâle getirmiştir. Elektronik defter, elektronik fatura ve elektronik beyanname gibi uygulamalar, mali işlemlerin yürütülme biçimini değiştirmiş; manuel işlemler yerini büyük ölçüde otomatik ve dijital sistemlere bırakmıştır. Bu dönüşüm, muhasebe süreçlerinde hız ve verimlilik sağlarken, meslek mensuplarının bilgi ve beceri setlerini de yeniden tanımlamıştır.

Dijitalleşme süreci, serbest muhasebeci mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirler açısından hem fırsatlar hem de çeşitli zorluklar barındırmaktadır. Bir yandan iş süreçlerinin daha sistematik ve kontrol edilebilir hâle gelmesi sağlanırken, diğer yandan sürekli değişen mevzuat, artan iş yükü ve teknolojik uyum gerekliliği meslek mensupları üzerinde baskı oluşturmaktadır. Ayrıca mükelleflerin beklentilerinin yalnızca beyanname düzenlenmesiyle sınırlı kalmaması, serbest muhasebeci mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirlerin danışmanlık ve rehberlik rollerini daha fazla ön plana çıkarmaktadır.

Bu bağlamda serbest muhasebeci mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirlik mesleğinin dijitalleşme süreci içerisinde nasıl bir dönüşüm geçirdiğinin incelenmesi önem taşımaktadır. Mesleğin mevcut durumu, dijital uygulamaların mesleki faaliyetlere etkileri

ve bu dönüşümün geleceğe yönelik yansımalarının değerlendirilmesi hem akademik literatüre hem de meslek uygulamalarına katkı sağlayacaktır. Bu tez çalışması, serbest muhasebeci mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirlik mesleğini dijitalleşme ekseninde ele alarak, mesleğin karşı karşıya olduğu değişim sürecini bütüncül bir bakış açısıyla incelemeyi amaçlamaktadır.

1. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ

Muhasebe, mali olayları sınıflandıran ve çeşitli süreçleri göz önüne alarak kaydeden bilgi sistemidir. Bu sistem, para ile ifade edilen olayları konu edinir. Geçmiş ve gelecekte yaşanmış veya yaşanacak olan mali olayların sınıflandırılmasını ve kaydedilmesini sağlar. Söz konusu süreç sonucunda elde edilen veriler ile finansal bilgiler elde edilir. Finansal bilgi kullanıcıları olarak adlandırdığımız şirket içi veya şirket dışındaki kullanıcıların beklentilerini karşılayacak olan bilgi akışını sağlayan süreçtir. (Sürmeli, ve diğerleri, 2006)

Muhasebe bilgi sistemi para ile ifade edilen olayların finansal bilgilere dönüşmesini sağlıyor ise bu sistemin ekonomik açıdan da faydalı bir süreç olduğunu söylemek mümkündür. Ekonomi, ihtiyaçların kaynaklara uygun şekilde karşılanmasına olanak sağlamaktadır. İhtiyaçlar her kesim için değişmekle beraber her kesimin ihtiyacının karşılanması da ayrı bir konu olacaktır. Bu sebeple bu ihtiyaçları ekonominin paydaşlarına göre yorumlamamız mümkündür.

Ekonominin üç temel paydaşı söz konusudur. İlk olarak en küçük paydaş bireydir. Birey kendi faydasını arttırmak amacı ile ekonomiye katılmaktadır. Kendi emek gücünü ve bilgisini piyasaya sunarak bu girdi karşısında ücret elde ederek kendi faydasını maksimize etmektedir. İkinci paydaş ise muhasebe bilgi sisteminin önemli kalemlerinden biri olan şirkettir. Şirketler kar elde etme amacı güderek faaliyet göstermektedir. Artan rekabet ve karını maksimize etme güdüsü ile sürdürülebilir olması hedeflemektedir. Üçüncü ve en büyük paydaş ise devlettir. Devlet diğer iki paydaşın refahını sağlayacak olan refah ortamını hazırlamak amacındadır.

Muhasebe bilgi sistemi, bu üç paydaşı ele alan olayların kaydedilmesini sağlamaktadır. Bireyin emek girdisi ile sağlanan mal ve hizmet üretimini şirketlere sunması ve şirketlerin bireylerin emeklerine ödenen ücretten ve diğer giderlerden eline kalan karını maksimize etme çabası ile devam eden faaliyetlerini muhasebe bilgi sistemi ile kayıt altına alınmaktadır. Devlet ise şirketlerin ekonomiye olan mal ve hizmet çıktılarından sağlanan refah sonucunda hedeflediği ekonomik büyümeyi sağlamaya çalışmaktadır.

Muhasebe bilgi sisteminin oluşmasını sağlayan kişiler Osmanlı döneminde devlet muhasebesini tutan muhasebecilerdir. Cumhuriyetin ilan edilmesi ile muhasebede yeni dönüşümlerin oluşturulması düşüncesi hâkim olmuştur. Vergilerin beyan usulü ile tahsil edilmeye başlanması muhasebe mesleğinin gelişmesini sağlanmıştır. Devlet muhasebesi ile başlayarak gelişmeye başlayan muhasebecilik zamanla yasal düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. (Güvemli, Aytulun, & Şişman, 2012)

Firmalar muhasebe faaliyetlerini firma bünyesinde karşılayabildiği gibi bazen de dışarıdan sağlayabilir. Firma bünyesinde muhasebe faaliyetlerinin sağlanması, şirketlerin ayrı bir muhasebe departmanı oluşturarak mali işlerinin yakından takibini yapmasıdır. Dışarıdan sağlanan muhasebe faaliyetlerinde ise firmaların muhasebe hizmeti satın aldığını söylemek mümkündür. Dış muhasebede defterler meslek mensubu tarafından tutulmaktadır. Bazı durumlarda ise hem iç hem dış muhasebe tercih edilir. İç muhasebe sınırlı yetkilere sahip olduğundan firmalar dışardan muhasebe hizmeti satın almak zorunda kalmaktadır.

1.1. Muhasebecilik

Firmaların öncelikli amacı kar maksimizasyonu sağlamaktır. Maksimizasyonu sağlarken işletmede var olan girdilerin çıktı olarak meydana gelmesini sağlayan bir süreç mevcuttur. Söz konusu süreçte verimli ve etkin üretim sayesinde kar maksimizasyonu sağlanarak üretim yapılmaya devam eder.

Kar maksimizasyonunun takibi ve finansal olayların takibi için mali tabloların oluşturulması gerekmektedir. Mali tablolar işletmelerin yönetilmesi açısından önemli kararların alınmasını sağlamakla beraber geçmişte olan olayları referans alarak gelecekte gerçekleşecek olan olaylara karşı yöneticilerin tutum ve davranışlarının nasıl izleyebileceğine ilişkin sinyaller verir.

Muhasebeciler muhasebe mesleğini yerine getiren, işletmelerde para ile ifade edilen olayların kayıtlarını dijital ve somut defterle muhasebenin temel ilkelerine uygun şekilde kaydeden kişilerdir. Fatura düzenleme, cari takibi yapma, stok gözlemleme, ödeme takibi yapma vb. görevler ile mesleğe başlanmaktadır. Mesleki bilgi ve deneyim sağlandıkça

kıdem yükselir. Kıdem yükselişi için genellikle firmalarda ön muhasebe departmanında veya serbest muhasebeci mali müşavirlik ofislerinde çalışmak tercih edilir. Firmaların ön muhasebe departmanlarında daha sınırlı deneyimler elde edileceği gibi muhasebe ofislerinde ise çok sayıda firma bulunduğu için çeşitli deneyim ve bilgiler edinmek mümkündür.

Ön muhasebe, firmaların temel muhasebe süreçlerini takip etmektir. Stok, cari takibi, ödeme ve tahsilat işlemleri, nakit ve nakit benzeri kaynakların yönetimi gibi muhasebesel süreçleri takip eden birimdir. Muhasebe sürecinin kısıtlı bir kısmını gerçekleştirir. Dışardan sağlanan muhasebenin faaliyetleri gerçekleştirilmemektedir.

Defter tutulması, mali tabloların düzenlenmesi, belgelerin saklanması, bildirim ve beyanname düzenlemek gibi serbest muhasebeci mali müşavirlerin faaliyetlerini gerçekleştirmek söz konusu değildir. Bu sebeple, firmaların belirli dönemlerde bildirmekle yükümlü olduğu beyanname ve bildirimlerin yapılması için bir meslek mensubunun onayına ihtiyaç duyulmaktadır. Özetle ön muhasebe, meslek mensubunun oluşturacağı kayıt ve defterlerin tutulmasına yardımcı olan faaliyettir.

Gelişen teknoloji ve yeniliklerle beraber geçtiğimiz dönemlere göre ön muhasebe işlemlerinin gerçekleştirilmesi kolaylaştırılmıştır. Geliştirilen muhasebe programları ve fatura portalları ön muhasebe faaliyetlerinin gerçekleştirilmesini kolaylaştırmıştır. Örneğin eski dönemlerde kağıt fatura kullanımının olması sebebiyle cari takibi yapılması daha zor olmaktayken günümüzde kullanılan fatura portalları ile fatura kesiminde açılan müşteri veya satıcı sayfaları ile ödeme ve tahsilat takibi yapmak kolaylaştırılmış olup resmi defterlerde bile teknoloji tabanlı defterleri kullanmaktayız. Meslek mensubu yanında muhasebecilik yapmak ise ön muhasebe işlemlerini kapsamakla beraber birçok firmanın muhasebe faaliyetlerine hakim olmak söz konusudur.

16 Haziran 1989 tarihinde 3568 sayılı “Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik” yasasında belirtilen serbest muhasebeci kavramı 2008 yılında TBMM Genel Kurulunda yasalaşarak serbest muhasebeci kavramı

kaldırılarak “Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik” olarak değiştirilmiştir (Kaya & Yanık, 2011).

Muhasebe mesleği firmaların etkin ve verimli çalışmalarının takibini yapabilen meslektir. Girdi-çıktı takibi, stok kontrolü, kar-zarar durumu, nakit akış durumu gibi işletmelerin fonksiyonlarını yerine getirebilmesini sağlayan finansal olayların takibini yapmaktadır. Ekonominin en temel yapı taşı olan işletmelerin etkin ve verimi çalışması sonucunda mikro düzeyde büyümenin sağladığı avantajlar neticesinde makro büyümenin sağlanması söz konusu olacaktır. Bu sebeple muhasebe sisteminin etkin olması sonucuyla işletmelerin etkinlik ve verimlilik durumu takip edilebilmekte, uzun vadede ise makro büyümeye olumlu etkileri olacaktır.

Makro büyüme ile bahsedilen üretimden kaynaklı olarak ülkelerin büyümesidir. Ülkelerin büyümesi ülkede üretilen mal ve hizmetlerin artışından kaynaklanan büyümedir. Ülke içinde üretilen mal ve hizmetler katma değer sağlanarak piyasada yer alması ülke ekonomisinde büyüme sağlamaktadır. Büyümenin getireceği ekonomik kalkınmayı da unutmamak gerekmektedir.

1.2. Muhasebenin Temel Kavramları

1.1.1. Sosyal Sorumluluk Kavramı

Muhasebeci, mali tabloları düzenlerken mali tablolardan bilgi alacak olan kişi, kurum ve kuruluşları yanıltmadan açık ve doğru şekilde bilgi aktarımı yapacağının ve finansal tablolardan bilgi sağlayacak olan iç ve dış paydaşlara karşı doğru bilgi verme sorumluluğunu almış olduğunun bilincinde olarak mesleğini icra etmelidir.

Defter ve belgeler düzenlenirken gerçeği yansıtmalı, belgelerde yer alan bilgiler tüm toplumu dolaylı veya dolaysız yoldan etkileyeceği için toplumun çıkarlarının da etkileneceğinin göz önünde bulundurulması gerektiğinin de unutulmaması gerekmektedir.

1.1.2. Kişilik Kavramı

Tutulan defterler şirketlerin faaliyetleri için tutulduğu göz önüne alındığında firma sahipleri, firma ortakları vb. olarak ifade edilebilecek olan firmalarda hak sahibi olan kişilerin firmanın sahip olduğu tüzel kişilikten farklı olduklarından dolayı tutulan defterlerde sadece firmaların sahip olduğu tüzel kişiliğe ait olan gelir ve gider kayıtları yer alır. Firmalar tek başına kişilik olarak gözlemlenir, bu şekilde muhasebeleştirilir.

1.1.3. İşletmenin Sürekliliği Kavramı

İşletmeler kar maksimizasyonu amaçlarını gerçekleştirirken faaliyetlerinin bir süre sonra sona ereceği düşüncesi ile hareket etmez. İşletmelerin faaliyetlerinin süresiz olacağı ve faaliyet sürecinin ortaklıkların durumu, firma sahiplerinin kimliklerinin durumu ile ilişkilendirilemez. Söz konusu etmenler göz önünde alınır ise işletmelerin sürekli olduğu ve faaliyetlerinin sonra ermeyeceği göz önüne alınmaktadır.

1.1.4. Dönemsellik Kavramı

Muhasebede dönem kavramı değişkendir. Bazı durumlarda bir ay dönem olarak adlandırılabileceği gibi üç aylık dönemler de mevcuttur. Ancak genel itibarı ile baktığımızda dönemsellik kavramında konu olan olay mali raporlamada yer alan takvim yılının ilk günü ile takvim yılının son gününü kapsayan on iki aylık süreçtir.

Mali tabloların hazırlanması sürecinde genel olarak on iki aylık süreç olarak tablolar hazırlanmaktadır ancak finansal bilgi kullanıcılarından olan iç paydaşlar ve dış paydaşların talebine göre dönem kavramı kısalabilmektedir.

1.1.5. Para ile Ölçme Kavramı

İşletmeler faaliyetlerini gerçekleştirirken para ile ifade edilen uygulamalar gerçekleştirirler. Muhasebeleştirme aşamasında ise para ile ifade edilen uygulamalar kayıt altına alınır. İşletmelerin kar maksimizasyonu sağlama amacı göz önünde bulundurulursa, karın hesaplanması için de para ile ölçmek şarttır. Kısaca, mali tabloların hazırlanması sürecinde meydana gelen olayların para ile ölçülebilmesi önemlidir.

1.1.6. Maliyet Esası Kavramı

Faaliyetlerin para ile ifade edilmesi ile her olayın belirli bir maliyet değerinin meydana gelmesi mümkündür. Bir malın veya hizmetin elde etme maliyetinin belirlenmesi firmanın sağlayacağı karın belirlenmesinde önemli olacaktır. Karın doğru ve tam hesaplanabilmesi için fayda sağlanan malın veya hizmetin maliyetinin doğru hesaplanarak karın hesabının yapılması şarttır.

1.1.7. Tutarlılık Kavramı

Muhasebede tutulan kayıtların kişiye göre değişmemesi, defterde yer alan olayların değerlemelerinin finansal tablolarda tutarlı olmasını gerektirir. Kişiye göre değişmeyen, mali tablolardan bilgi sağlayan her kişinin aynı bilgiyi alabileceği şekilde kayıtların yapılması tutarlılık kavramının konusu olarak yer almaktadır.

1.1.8. Tam Açıklama Kavramı

Finansal tablolarda yer alan önemli olayların dipnotlarda yer alarak bilgi kullanıcılarının yanıltılmamasını sağlayan kavramdır. Her okuyucu aynı finansal tablolardan aynı sonucu alacak ve değişiklik yer alan yerlerde dipnotlardan faydalanacak durumda ve çıkarımda bulunacak olmalıdır. Tablolarda yer alan veya almayan tüm olay ve durumlar açıklanarak belirtilmeli ve bilgi kullanıcıları yanıltılmamalıdır.

1.1.9. İhtiyatlılık Kavramı

İhtiyatlılık kavramı işletmenin sürdürülebilir olması açısından ele alınması gereken konulardandır. İşletmeler belirli veya belirsiz olaylar için tedbirli olması gerekir. Tahsil edilemeyecek olan tahsilatların öngörülmesi ve karşılık ayrılması ve yedek akçe uygulamaları gibi uygulamalar ihtiyatlılık göstergesidir.

1.1.10. Önemlilik Kavramı

Finansal tablolarda yer alan bilgilerin her biri finansal kullanıcılar için önem arz etmektedir. Her finansal kullanıcı işletmelerin finansal tablolarını gözlemlemek ve bilgi

sağlamak ister. Kullanıcılar her bir kalemi görmek ve kararlarını doğru şekilde alarak bilgilenmek ister.

1.1.11. Özün Önceliği Kavramı

Defter kayıtları yapılırken finansal işlemlerin biçimleri ve özleri paralel olması gerekmektedir. Bu duruma örnek olarak kanunen çeklerin vade bulundurmamasından kaynaklı olarak senet olarak kayıt altına alınması gibi çekin ve senedin hükümlerine göre defter kayıtlarının yapılmasını göstermek mümkündür.

1.3. Temel Etik İlkeleri

Etik, ahlak kelimesi ile karıştırılan değer yargısıdır. Etik kavramı genel olarak toplumu ilgilendiren olguların dışına çıkılması ile karşılaştığımız yargılardır. Etik kavramı genele bakıldığında doğru olan davranışı benimsediği için evrensel olarak nitelendirmek mümkündür. Ancak ahlak için evrensel kavramını kullanmak doğru olmamaktadır. Ahlak kavramının kapsadığı alanı düşünürsek daha çok toplumsal bakış açısını ele aldığımız için evrensel olarak nitelendirmek doğru olmayacaktır.

Etik kavramı mesleki olarak ele alındığında, yapılan usulsüzlükleri göz ardı etmemek ve bir an önce ortaya çıkarılmasını sağlamak amacıyla doğru yolu izlemek olarak nitelendirilebilmektedir. Şirket yönetimi, defter tutmak vb. faaliyetleri gerçekleştirirken etik bakış açısı ile faaliyet göstermek gerekmektedir.

Mali müşavirler mesleki yapı gereği etik davranışlar sergilemeyi gerektirmektedir. Mesleki amaç, bilgi kullanıcılarının doğru, tarafsız ve açık bilgiye ulaşmasını sağlamaktır. Bu durumda mali müşavirlerin beyan ettiği beyannameler ve finansal tablolar iç ve dış bilgi kullanıcıları için doğru bilgi edinimini sağlamalıdır.

1.1.12. Dürüstlük

Dürüstlük, meslek mensubunun açık, doğru ve güvenilir olması gerektiği anlamını taşımaktadır (T.C. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2012). Dürüstlük ilkesi meslek mensubunun dürüst olması gerektiğini, verilen hizmette ve

düzenlenen belge ve beyanlarda açık davranması gerektiğini belirten temel etik ilkesidir. Bilgi kullanıcıları tarafından anlaşılamayacak olan yapıların bulunmaması gerekmektedir. Her bilgi kullanıcısı aynı bilgiye kolayca ulaşabilmelidir.

1.1.13. Tarafsızlık

Mesleki anlamda tarafsızlık önyargıların, meslek veya işle ilgili verilen kararların etkilenmesidir. (T.C. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2012). Meslek mensubunun faaliyetlerini yürütürken tarafsızlık çatısı altında faaliyet göstermesi gerekmektedir.

Muhasebenin temel kavramları arasında yer alan sosyal sorumluluk kavramının da çatısı altında tarafsızlığı ele alırsak meslek mensubu iç ve dış paydaşlara karşı olan sosyal sorumluluğu ile doğru ve tam bilgi paylaşımında bulunabilmesi için tarafsızlık ilkesine uygun faaliyet göstermesi gerekir.

Mükelleflerin usulsüz uygulamalarının gizlenmesi ve desteklenmesi gibi durumlarda defter, belge ve finansal tablolarda oluşan yanlış bilgilerin diğer paydaşlara yanlış bilgi vermesi gibi durumlara yol açmaktadır. Meslek mensubunun bu gibi durumlarda tarafsız bakış açısıyla faaliyet göstermesi gerekmektedir.

1.1.14. Mesleki Yeterlilik ve Özen

Meslek mensubunun faaliyetlerinde mesleki standartlara uygun şekilde faaliyet göstermesi gerektiğini ifade etmektedir (Yılmaz, Yıldırım, & Bahar, 2015). Yürürlükte yer alan uygulama ve faaliyetlere hakim olmak ve yeni mevzuata hakim olmak önemlidir. Yeterli bilgi ve donanıma sahip olmak meslek mensupları için çok önemlidir.

1.1.15. Mesleki Davranış

Meslek mensubu faaliyetinde mesleğine uygun olan davranışlarda bulunmalıdır. Dürüst davranışlarda bulunmak, tarafsız bir şekilde çıkar çatışması düşünmeden mesleğini idame ettirmesi önemlidir. Yapılan her işin titiz bir işçilikle yapılması önemlidir.

1.4. Serbest Muhasebeci Mali müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Mesleğinin Konusu

Gerçek ve tüzelkişilere ait teşebbüs ve işletmelerin; (Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, 1989)

a) Genel kabul görmüş muhasebe prensipleri ve ilgili mevzuat hükümleri gereğince, defterlerini tutmak, bilanço, kar-zarar tablosu ve beyannameleri ile diğer belgelerini düzenlemek ve benzeri işleri yapmak.

b) Muhasebe sistemlerini kurmak, geliştirmek, işletmecilik, muhasebe, finans, mali mevzuat ve bunların uygulamaları ile ilgili işlerini düzenlemek veya bu konularda müşavirlik yapmak.

c) Yukarıdaki bentte yazılı konularda, belgelerine dayanılarak, inceleme, tahlil, denetim yapmak, mali tablo ve beyannamelerle ilgili konularda yazılı görüş vermek, rapor ve benzerlerini düzenlemek, tahkim, bilirkişilik ve benzeri işleri yapmak.

Devletler bireylere karşı sorumluluklarından biri olan refahı sağlamak amacıyla ekonomik istikrarı sağlamanın yolunu aramaktadır. Ekonomik istikrarı sağlamak için milli geliri göz önüne almalıdır. Ekonomik göstergelerden olan cari açık, bütçe açığı, enflasyon ve büyüme oranını göz önüne alarak ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirir. Söz konusu göstergeler arasındaki ilişkilerin uyumlu olmaması sebebiyle istikrarsızlık söz konusu olmaktadır. Bu nedenle devletler göstergeler arasında uyum sağlanması ve ekonomik istikrarsızlığın olmamasını isterler.

Devlet, ekonomik istikrarın sağlanması için elde ettiği gelir kalemlerini etkin kullanmalıdır. Devletin gelir kalemleri arasında en önemli unsur para basma tekelinin devlette olmasıdır. Para basma fonksiyonu ve mevduat toplama diğer paydaşların sahip olamadığı en önemli unsurdur. Bizim ilgileneceğimiz gelir kalemi ise vergi toplamaktır. Devlet, söz konusu üç gelir kalemi ile ekonomide istikrar sağlamaktadır.

Günümüzde devlet, topladığı vergilerden gelir elde ederek faaliyetlerini sürdürmektedir. Vergileme gücünü kullanarak kamu hizmetlerini gerçekleştirmektedir. Böylece toplumsal

fayda sağlamaktadır. (Karaca, 2021) Vergilerin toplanması aşamasında serbest muhasebeci mali müşavir ve yeminli mali müşavirlerin payı önemlidir.

1980'li yıllarda meydana gelen ekonomik durum neticesinde devletin ekonomideki rolü artmış olmakla beraber vergi gelirlerine olan ihtiyaç da paralel olarak artmıştır. Yaşanan gelişmeler sonucunda vergi konularında eğitim almış bilinci kişilere olan ihtiyacın artması söz konusu olmuştur. Bunun sonucunda ise 13 Haziran 1989 tarihinde, 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Müşavirlik Kanunu, Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. (Kurtcebe & Utku, 2016)

Tablo 1. Meslek Mensubu Yaş Grupları Dağılım Tablosu

YAŞ ARALIĞI	SM SAYISI	SMMM SAYISI	YMM SAYISI	TOPLAM SAYI
26-30 Arası	0	1600	0	1600
31-35 Arası	0	11072	30	11102
36-40 Arası	5	19663	293	19961
41-45 Arası	56	25899	445	26400
46-50 Arası	287	22502	739	23528
51-55 Arası	576	16055	586	17217
56-60 Arası	898	10326	615	11839
61-65 Arası	1513	7025	615	9153
66-70 Arası	1136	4474	560	6170
71 ve Üstü	1231	4401	1229	6861
TOPLAM	**5702**	**123017**	**5112**	**133831**

Kaynak. (Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği, 2025)

1.5. Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Mesleği

3568 sayılı Meslek Yasası'nda belirtilmiş olan beyanname düzenleme ve onaylama, müşavirlik yapmak ve görüş vermek gibi faaliyetleri yerine getiren meslek mensubudur. Türkiye'de toplam 123.017 kişi serbest muhasebeci mali müşavirdir (Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği, 2025).

1.6. Yeminli Mali Müşavirlik Mesleği

3568 sayılı Meslek Yasası'nda belirtilmiş olan defter tutma faaliyetleri hariç olacak şekilde mali müşavirlik mesleğinin konusuna ilişkin diğer maddelerde belirtilen görevleri yapan meslek mensubudur. Türkiye'de toplam 123.017 kişi yeminli mali müşavirdir (Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği, 2025).

Yeminli mali müşavirler müşavirlik yapma hizmetinin yanında denetim faaliyetlerini yürütebilirken defter tutma hizmeti vermemektedir. Ancak serbest muhasebeci mali müşavirler defter tutabilmektedirler. Bu kapsamda bakıldığında yeminli mali müşavirlerin müşavirlik, denetim ve tasdik görevlerini yerine getirebildikleri gözlemlenmektedir. Muhasebe sistemini kurmak ve geliştirmek görevi söz konusu olduğu için müşavirlik hizmeti vermeleri önemlidir.

Yeminli mali müşavirlik mesleğine kabul edilenler, görevlerine fiilen başlamadan önce, Asliye Ticaret Mahkemesinde aşağıda yazılı şekilde yemin ederler: (Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, 1989)

"Yeminli mali müşavirlik mesleğinin, bir kamu hizmeti olduğunu bilerek, Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına, mesleki kurallara ve meslek ahlakına uyacağıma, mesleğimi tam bir bağımsızlık, tarafsızlık ve dürüstlükle yerine getireceğime, üzerime aldığım işleri dikkat ve özenle yapacağıma, namusum ve şerefim üzerine yemin ederim."

1.7. Meslek Mensubu Olabilmenin Genel Şartları

Meslek mensubu olabilmenin genel şartları şunlardır: (Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, 1989)

a) T.C. vatandaşı olmak

b) Medeni hakları kullanma ehliyetine sahip bulunmak

c) Kamu haklarından mahrum bulunmamak

d) Türk Ceza Kanunu' nun 53. maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak

e) Ceza veya disiplin soruşturması sonucunda memuriyetten çıkarılmış olmamak

f) Meslek şeref ve haysiyetine uymayan durumları bulunmamak

1.8. Serbest Muhasebeci Malî Müşavir Olabilmenin Özel Şartları

Serbest muhasebeci malî müşavir olabilmek için aşağıdaki özel şartlar aranır: (Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, 1989)

a) Eğitim şartı: Kanunda belirtilen program ve seviyeler dahilinde diploma gerekmektedir.

b) Staj şartı: Meslek mensubu olabilmek için gerekli staj süresini tamamlamak şarttır. Herhangi bir şart olmaksızın üç yıl staj sürdürülür. Yüksek lisans, bağlı bulunan odanın eğitimleri vb. durumlar ile staj süresi kısaltılabilmektedir.

c) Sınav şartı: Mesleğe başlarken Staja Giriş Sınavından geçerli not alarak staj süresini tamamlamak ve ardından yeterlilik sınavından geçerli not almak gerekmektedir.

d) Ruhsat şartı: Bahsedilen şartların sağlanması ile ilgili odadan ruhsat alınması gerekmektedir.

Yeminli mali müşavirlikte ise aşağıdaki şartların sağlanması gereklidir:

a) Süre Şartı: Yeminli Mali Müşavirlik mesleğine başlayabilmek için 10 sene Mali Müşavirlik mesleğini icra etmek gerekmektedir.

b) Sınav Şartı: Mali Müşavirlik sınavını vermiş olmak

c) Ruhsat Şartı: Mesleki ruhsatı edinmek gerekmektedir.

1.9. 1.10. Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Stajı

Lisans eğitimini tamamlayan meslek mensubu aday adayları staja giriş sınavını kazandıktan sonra staj yapma hakkı kazanmaktadır. İlgili odaya başvuru yapıp meslek mensubunun yanında üç yıl staj yapmak zorundadır. Staj süresi yüksek lisans eğitimi veya odanın sağlamış olduğu kurslar ile kısaltılabilmektedir.

Staja giriş sınavını geçen meslek mensubu aday adaylarının da zorlu bir süreçten geçtiklerini söylemek mümkündür. Staj yapılacak meslek mensubuna ulaşmak, dosya harçlarının ödemelerini yapmak, çeşitli evrakların tesliminin odaya ibraz edilmesi, fazla mesai saatleri ve fazla mesainin ücretlerini almakta karşılaşılan sorunlar bunlardan başlıcalarıdır. Bu zorlukların yanında mesleğin işleyişini yerinde görmek ve staj zamanında bilgi birikiminin daha hızlı kazanılması da önemlidir (Demir, Çiçekay, Arslan, & Arslan, 2016)

2. MALİ MÜŞAVİR VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLERİN SORUMLULUKLARI

2.1. Serbest Muhasebeci Mali müşavirlerin yetkileri

2.1.1. Defter Tutma Yetkisi

Defter tutma faaliyeti serbest muhasebeci mali müşavirlerin temel faaliyetlerindendir. Defter tutmak, finansal işlemlerin tarih ve işlem türüne göre ayrılması sonucunda meslek mensubu tarafından kayıt altına alınmasını oluşturmaktadır. Günümüzde serbest muhasebeci mali müşavirler defter tutma faaliyetlerini muhasebenin dijitalleşme sürecinden sebeple bilgisayar ortamında çalışan programlar yardımıyla tutmaktadır.

Kullanılan programlar ve maliye, SGK, İşkur gibi işverenlerin kullanmak durumunda kaldığı site/uygulamalara daha hızlı erişilebilir olması konusunda yardımcı olmaktadır. Bu programların zaman tasarrufunun yanında maliyet bakımından da avantaj sağlamış olması önemlidir.

Her Türk şirketi Türk Ticaret Kanunu'na uygun faaliyet göstermektedir. Ticaret yapan firma ve şahısların faaliyet alanları gereğince kanunlarla paralel hareket etmektedir. Serbest muhasebeci mali müşavirlerin kayıtlarında ise Türk Ticaret Kanunu'nun yönlendirdiği çerçevede Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne uygun olması ve şirketlerin kayıt düzenlerinde tek düzen hesap planına uygun olarak kayıt tutması gerekmektedir.

Vergi açısından takip edilmesi gereken Vergi Usul Kanunu öncelikli olmak üzere kurumlar vergisi, gelir vergisi, katma değer vergisi gibi birçok vergi türü vardır. Finansal raporlar açısından bakıldığında özellikle belirli ölçekteki firmaların muhasebe kayıtlarının Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) çerçevesinde finansal raporlama yapılması gerekmektedir. Türkiye'de muhasebe standartları Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) tarafından yayınlanmaktadır.

TFRS'nin yanı sıra büyük ve orta büyüklükteki işletmeler için Büyük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) yer almaktadır. Özellikle orta büyüklükteki işletmelerin daha kolay uygulayabilecekleri bir standarttır. Küçük ve Mikro İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standartları (KÜMİ FRS) ise taslak olarak hazırlanmasına karşılık henüz yürürlükte yer almamaktadır.

Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar (KAYİK), TFRS'ye göre kayıt tutmak zorundadırlar. Bu kuruluşlar; halka açık şirketler, bankalar, sigorta kuruluşları, faktöring şirketleri, finansman şirketleri, finansal kiralama şirketleri vb. şirketlerden oluşmaktadır.

Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ'de (Kamu Gözetimi Kurumu, 2017):

a) Aktif toplamı 75 milyon ve üstü Türk Lirası.

b) Yıllık net satış hasılatı 150 milyon ve üstü Türk Lirası.

c) Ortalama çalışan sayısı 250 ve üstü.

Olan şirketler büyük işletme olarak değerlendirilir. Bu tür işletmeler denetime tabii olan işletmelerdir. KÜMİ olarak adlandırılan diğer işletmeler ise denetime tabii olmayan işletmelerdir.

2.1.2. Vergi Beyannameleri Oluşturma ve Onaylama Yetkisi

Firmaların faaliyetleri dolayısıyla elde ettiği gelirlerden doğan vergilerin devlet tarafından gelir kalemlerine kaydedilmesi gerekmektedir. Bu gelir kalemlerinin tutarlarının artması için doğan müdahaleci devlet anlayışının etkin rol alması için vergi yardımcıları başlığı altından toplanan "Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik" ve "Yeminli Mali Müşavirlik" mesleklerinin beyanname hazırlama ve bildirme fonksiyonlarına odaklanması gerekmektedir (Tunçer, 2005).

2.1.3. Vergi ve Usul Denetimi Açısından Yetki

Vergi kaçırmak, toplum ahlakı açısından incelendiğinde toplumun ahlak seviyesinin düşmesine neden olmaktadır. Etkin bir denetim ile kontrol sağlanması durumunda vergi ahlaksızlığı olarak adlandırılabilecek durumlar saptanmaktadır. Denetimlerin uygulanması ve caydırıcı cezaların sağlanması ile düzenli vergi ödeme alışkanlığı sağlanacak ve vergi ahlakı topluma yerleştirilecektir (Demir İ. C., 2008)

2.1.4. Müşavirlik Hizmetleri

Teknolojik yenilikler ve vergi politikalarında yapılan düzenlemeler sebebiyle danışmanlık hizmeti alma ihtiyacı doğmaktadır. Uygulanan düzenlemelerde yapılan değişikler nedeniyle oluşan belirsizlik içerisinde alan yöneticiler vergi yardımcıları ile iletişimlerini arttırmaktadır (Tunçer, 2005).

2.1.5. Resmî Kurumlara Karşı Temsil Yetkisi

Meslek mensupları ilgili kurum ve kuruluşlarda çeşitli işlemlerde yetki sahibi olmak zorundadır. Beyanname vermek için serbest muhasebeci mali müşavir tarafından E-Birlik sözleşmesi girilerek ardından Gelir İdaresi Başkanlığı'na aracılık ve sorumluluk sözleşmesi oluşturarak yetki sahibi olarak atanmaktadır. Bir diğer unsur ise kurum ve kuruluşlarda işlem yapmak, firma ile ilgili kararların uygulanması ve tescil amaçlı işlemleri gerçekleştirebilmek amacıyla noter tasdikli vekaletname aracılığıyla temsil yetkisi kazanmaktadır. Meslek Mensubu bunun gibi durumlarda firma adına yetkili olmaktadır.

2.2.Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali müşavirlerin Sorumlulukları

2.2.1. Mevzuat ve Kurallara Uygunluk

Meslek mensubu ilgili kurum ve kuruluşların yayınladığı mevzuatları takip etmek ve içerisinde yer alan kurallara uygun şekilde defter tutmak zorundadır. Mükellefinin uygulamak zorunda olduğu mali zorunluluklara karşı bilgi sahibi olmalı, bilgiler

neticesinde de firmaların faaliyetlerinin sonucunda oluşan gelir gider kayıtlarını doğru ve tarafsız şekilde işleme almalıdır.

2.2.2. Mesleki Etik Kurallarına Uygunluk

Mesleki etik kuralları olarak adlandırılan temel olan dört ilke vardır. Bunlar;

1. Dürüstlük
2. Tarafsızlık
3. Mesleki Yeterlilik ve Özen
4. Mesleki Davranıştır.

Dürüstlük ilkesi gereğince meslek mensubu defter tutma faaliyetini yürütmekte olduğu firmalar için adil yaklaşım sergilemelidir. Tutulan kayıtlar herkese göre doğru bilgiler barındırmalıdır. Herhangi bir kişi tarafından incelenen kayıtlar açık ve tam bilgiler barındırmalıdır.

Tarafsızlık ilkesi gereğince meslek mensubu sorumluluğunda olan firmalar için tarafsızca davranmalıdır. Her firma için aynı özen gösterilmeli, maddi ve manevi hiçbir menfaat söz konusu olmamalıdır. Menfaat çerçevesi içerisinde yapılan davranışlar etik olarak meslek ahlakına uymamaktadır.

Mesleki yeterlilik ve özen ilkesi gereğince meslek mensubu taşımak zorunda olduğu yetkinliklere sahip olmalı ve bunun beraberinde de kendini geliştirmelidir. Her geçen gün gelişen teknoloji ve yayınlanan yeni mevzuatlar hakkında bilgi sahibi olmalı ve bu bilgiler sayesinde kendini geliştirmelidir.

Mesleki davranış ilkesi gereğince her meslek mensubu faaliyet gösterdiği iş ve çevreye karşı sorumluluk bilincinde olmalıdır. Mesleğine yakışan, bilgi ve deneyiminde uygun davranışlarda bulunmalıdır. Her geçen gün daha da önem teşkil eden mesleklerinin yetkinliği ışığında faaliyet göstermelidir.

2.2.3. Dürüstlük

Meslek mensuplarının en önemli ilkelerinden biri olan dürüstlük ele alındığında, mesleğin en önemli yapı taşı olan iç ve dış paydaşlara karşı olan bilgi aktarımıdır. Aktarılan bilgilerin finansal kullanıcılar tarafından doğru sentezlenmesine olanak sağlamak ve buna karşılık olarak tam açıklanabilir olmasına yardımcı olmaktır. Her bilgi, her detay anlaşılabilir olmalıdır.

2.2.4. Danışmanlık

3568 Sayılı kanunca yeminli mali müşavirliğin temel konusu müşavirlik yapmaktır. Gerekli bilgi ve donanımları sağlamış olmaları ve danışmanlık faaliyetinde bulunma hakları göz önüne alındığında üretim süreçlerinden mali olaylara kadar birçok faaliyet unsuru için danışmanlık sağlayabileceklerini belirtmek mümkündür.

Danışmanlık hizmeti alan firmalar maksimum kara ulaşma hedeflerine daha kolay ulaşacak ve sağlanan kar neticesinde vergilendirme ve harcama yoluyla devletin gelirlerini de arttıracaktır. Üretim kapasitesi artan firmalar ölçek ekonomisi kapsamında büyümeye devam edecektir.

2.3.Yeminli Mali Müşavirlerin Yetkileri

2.3.1. Vergi Beyannameleri ve Mali Belgelerin Tasdiki

Yeminli mali müşavirler tasdik yetkisine sahiptirler. Tasdik yetkisi altında, yanlış beyan edilen beyanların doğru raporlama ile yeniden beyan edilmesini, yapılan taraflı veya tarafsız bildirimlerin doğruluğunun sorgulanmasını ve bunların sonucunda doğru vergilendirilme süreçlerinin gerçekleşmesini sağlamak yer almaktadır.

Şirketlerin ve diğer vergi mükelleflerinin beyanlarının doğruluğundan sorumlu olmakla beraber söz konusu sorumluluktan doğan tasdik yetkisi yer almaktadır. Tasdik yetkisinin kötüye kullanılması durumu halinde meslek mensubu ceza almak durumundadır. Serbest muhasebeci mali müşavirlerin yetki alanı ile kıyaslandığında yeminli mali müşavirlerin

cezai durumu sebebiyle serbest muhasebeci mali müşavirlerden daha ağır şartların olduğunu belirtmek mümkündür.

2.3.2. Denetim ve Raporlama

Şirketlerin muhasebe hesaplarını, vergilendirilme süreçlerini, gelir ve giderlerinin mevzuata uygunluğunu denetleyen meslek mensubudur. Denetleme sonrası ise denetim raporu oluşturulmaktadır. İlgili raporlar gerekli mercilere sunulmaktadır.

Yeminli mali müşavirlerin esas yetki alanı tam tasdiktir. Tam tasdik, bir işletmenin vergi dönemindeki muhasebe kayıtlarının ve ilgili hesapların vergi mevzuatına uygunluğunu denetim ilke ve standartlarına uygunluğu yönünden denetlenmesidir.

Denetlemenin sonucunda yapılan mutabakata istinaden tasdik edilerek raporlanır. Raporlar en geç haziran ayında vergi dairelerine teslim edilmektedir. Aksi karar verilmedikçe işletmenin raporda belirtilen yıla ait hesapları incelenmiş olarak hüküm görmektedir. Bu sebeple vergi daireleri daha çok kayıt dışı muhasebeleşme ile ilgilenmekte ve yeminli mali müşavir tarafından raporlanan firmalara pozitif bakmaktadır.

2.3.2.1.Faaliyet denetimi

İşletmelerin temel amacı kar sağlamaktır. Söz konusu kar sağlanırken karlılık, verimlilik ve yetkinlik gibi konulara önem verilmektedir. Karlılık sağlanması için minimum gider maksimum kazanç istenmektedir. Bu amaçları yerine getirirken kullanılan metod ve yöntemlerin incelenmesi gerekmektedir. İnceleme yapılırken firmaya ait olan olanakların etkin kullanılması için izlenmesi gereken yolun denetimi ve danışmanlığı yapılması gerekmektedir. Bu danışmanlığın yapılması ve incelenmesi firmanın rekabetini arttıracak ve firmanın gelişiminde önem arz etmektedir. Bu tür faaliyetlerin incelenmesi, yönetimde önemli kararların verilmesine olanak sağladığı için günümüzde bu denetim türü yönetim danışmanlığı olarak da ele alınmaktadır (Selimoğlu, 1999).

2.3.2.2.Mali Tablolar Denetimi

Mali tablolar muhasebe bilgi sisteminde kullanılan, firmaların mali durumunu ortaya çıkaran, serbest muhasebeci mali müşavir tarafından oluşturulan parasal tutardaki bilgileri içeren mali tablolardır. Serbest muhasebeci mali müşavirlerin ilgili yıl içerisinde sunmuş olduğu kayıtlar ve Gelir İdaresi Başkanlığı'na bildirilen beyannamelerle tutarlı şekilde oluşturulan bilgileri barındırmaktadır.

2.3.2.3.Özel Amaçlı Denetim

Özel amaçlı denetim, belirli bir konuda işletmeye fayda sağlayacak olan konu hakkında inceleme yapılmasıdır.

Özel amaçlı denetim türüne örnek olarak aşağıdaki incelemeleri verebiliriz (Haftacı, 2011):

- Vergi incelemeleri,
- Kredi sağlamak amacıyla yapılan araştırmalar,
- Hisse senedi ve tahvillere yatırım yapmadan önce yapılan incelemeler,
- Mahkemelere yaptırılan özel incelemeler,
- Bir işletmeye ortak olmadan önce yaptırılan incelemeler,
- Satın alma, devir ve işletme birleşmelerinde yapılan incelemeler.

2.3.2.4.Uygunluk Denetimi

Uygunluk denetimi, işletmelerin var olan politikalarının idame ettirilmesi sürecini raporlayan denetim türüdür. Mali ve mali olmayan prosedürleri inceleyerek işletmenin hedeflerine ulaşmasını sağlamaktadır. İşletme hedefleri günümüzdeki gelişen teknoloji ve yenilikler ile beraber sürekli değişim halindedir. Bu değişime karşı varlığını sürdürmek isteyen firmalar işletme politikalarını doğru yönetmeli ve varlığına devam etmelidir (Ergin, 1992).

2.3.3. Danışmanlık ve Mali Yönetim Hizmetleri

E-defter ve E-fatura gibi uygulamaların ülkemizde yer almasıyla beraber yeminli mali müşavirlere duyulan danışmanlık ihtiyacı artmıştır. Söz konusu danışmanlık faaliyeti yeminli mali müşavirin sosyal çevresinin de geniş olmasıyla beraber verimlilik sağlamaktadır.

2.4. Yeminli Mali Müşavirlerin ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Danışmanlık Hizmeti

Ekonominin gelişmesi ve kalkınması için gerekli olan faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde katkısı olan mesleklerin başında muhasebe mesleği yer almaktadır. Devlet tekelinde bulunan vergi toplama unsurunun yerine getirilebilmesi için görev üstlenen meslek mensuplarımız devletin gelir kalemlerinin oluşturulmasında önemli paya sahiplerdir. Serbest muhasebeci mali müşavir ve yeminli mali müşavirler bu konuda çalışmalarını yürütmektedirler (Apak, 2018).

Yeminli Mali Müşavirler daha çok vergi ve KDV konularında çalışma yapmaktadırlar. Şirketlerin vergi konusunda talep ettiği bilgilerin neticesinde şirketler daha az cezai yaptırıma tabii tutulmaktadır. Müşavirlik hizmeti sayesinde şirketlerin mali kararları yasal düzenlemelere uygun olarak alınmakta ve bu sayede vergi yaptırımlarına daha az tutulmaktadır (Karasioğlu & Öztemiz, 2020).

2.5. Vergi Danışmanlığı Kapsamında Türkiye'de Vergi Bilinci

Vergi, devletin tekelinde bulunan ve başka bir kişinin yapamadığı faaliyettir. Devlet, vatandaşının refah içerisinde yaşamasını ve ekonomik istikrarın sağlanmasını görev olarak benimseyerek faaliyet gösteren organdır. Faaliyetini yerine getirirken dolaylı ve doğrudan olarak vergi toplama gücünü kullanmaktadır. Vergi toplayarak ekonomik göstergelerin olumlu olarak etkilenmesini ve bu etkiyi yaratmak için politika üreten organdır.

Ekonominin dengesine uygun olacak şekilde politikalar üreterek ekonomik denge sağlanmalıdır. Bu denge için para politikası ve maliye politikası uygulanmaktadır. Vergi konusunda en önemli aktör maliye politikasıdır. Maliye politikası ile vergiler yönetilir.

Maliye politikası ile ülkelerin ekonomik göstergelerinin iyileşmesi beklenir. Söz konusu ekonomik göstergeler; büyüme oranı, faiz, enflasyon ve işsizlik gibi göstergelerdir. Bu göstergelerin iyileşmesi için uygulanan maliye politikalarında devlet harcamalarını kullanarak ters ilişkili olarak vergi oranlarını etkiler. Örneğin, artan kamu harcamalarına karşılık olarak vergiler azalmaktadır.

Tablo 2 *Genel Bütçe Dengesi ve Finansmanı (Bin TL)(Yıllık)*

	2020	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
1. GENEL BÜTÇE GELİRLERİ	1005910088	1376128127	2749521799	5110895438	8462857642
1A. Vergi Gelirleri	833062294	1164808943	2353285988	4500865586	7304863052
2. GENEL BÜTÇE HARCAMALARI	1181655949	1572981013	2886710353	6497205467	10718352503
3. GENEL BÜTÇE FAİZ DIŞI HARCAMALARI	1047694276	1392130250	2575906700	5823453909	9450016087
4. GENEL BÜTÇE FAİZ DIŞI DENGESİ	-41784188	-16002123	173615099	-712558472	-987158444
5. GENEL BÜTÇE DENGESİ	-175745861	-196852886	-137188554	-1386310028	-2255494860
6. GENEL BÜTÇE NAKİT DENGESİ	-176027898	-139343021	-153559787	-689239148	-2183040570
7. GENEL BÜTÇE FİNANSMANI	176027898	139343021	153559787	689239148	2183040570
8. BORÇLANMA (NET)	249062815	115643265	469365872	960817794	1743108705
9. NET BORÇ VERME (_)	-1222268	-1613993	-3172205	-1619028	-185702
10. BORÇ VERME	47920	242308	0	865136	4832182
11. GERİ ÖDEME	1270188	1856300	3172205	2484164	5017884

12. ÖZELLEŞTİRME GELİRİ	0	0	0	0	0
13. TMSF GELİR FAZLALARI	0	0	0	0	0
14. KASA/BANKA VE DİĞER İŞLEMLER	-74257185	22085765	-318978296	-273197675	439746163

Kaynak: (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası , 2005)

Vergi ve vergi toplamanın önemi ve gerekliliklerinin bilincinde olmanın genel tanımı olarak vergi bilincini tanımlanabilmektedir. Vergi, devletin sorumluluklarını yerine getirmesi ve vergi mükelleflerinin devlete karşı olan sorumluluğunun bilincinde olmanın gerekliliğinden biridir.

2.6. Vergi Danışmanlığı Kapsamında Sunulan Hizmetler

Vergi davalarına konu olan olayın tebliğ etmesi üzerine, meslek mensubu çözüm yollarını açıklama ve uygun olan çözümün seçilmesini sağlar. Bu çözümlerden bazıları (Türkbay, 2001):

Vergi mükellefi 30 gün içerisinde ceza indirim talebinde bulunabilir. Ceza indirim talebi cezaların konu ve tutarlarına özel olarak %50-%75 oranında uygulanmaktadır.Vergi mükellefi 30 gün içerisinde uzlaşma talebinde bulunabilir. Uzlaşma kapsamında kurulan kurul, vergi mükellefi ile ortak kararda buluşarak cezai işlem uygular ve böylece dava yolu olmadan ceza ödenmek durumunda olur. Vergilendirme hatası ile karşı karşıya kalındığında vergilendirme hatasının önlenmesi ve 15 gün içerisinde ilgili düzenlemelerin yapılarak yazılı olarak bildirilmesi gerekmektedir.

Sayılan haller ile çözülemeyen durumlarda dava yoluna gidilmektedir. Dava konusu olan durumlar ile ilgili dava işlemlerini başlatma ve yürütme adımlarında meslek mensubu faaliyet göstermektedir. Gerekli belge ve dosyaların dava veya inceleme yolunda talep edilmesi durumunda TTK ve VUK gereği saklanması zorunlu olan belgeler davaya iletilmektedir. Dava sonucunda varılan kararların neticesinde ilgili merciilere yapılacak olan bildirimler meslek mensubu tarafından yapılmaktadır. Ayrıca temyiz desteği de meslek mensubu tarafından verilmektedir (Özdemir & Yıldırım, 2017).

3. TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM VE SEREBST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK MESLEĞİ

Günden güne değişen teknoloji ve teknolojik otomasyonlar aracılığıyla çoğu meslek dijitalleşmeye ayak uydurmaktadır. Teknoloji hızla yol alan bir devrim olmakla beraber muhasebe uygulamaları çerçevesinde de önemini arttırmaktadır. Teknolojiyi bu kapsamda ele aldığımızda muhasebe mesleğine olan etkileri de merak uyandırmaktadır.

Muhasebe mesleği analitik düşünmeye en uygun mesleklerden biridir. Çünkü muhasebe, belirli kurallar çerçevesinde kurulan hesaplardan oluşan ve firmalar hakkında bilgi edinmeyi sağlayan meslektir. Hesapların oluşturduğu hareketlerden yola çıkarak oluşturulan mali tablolar ile iç ve dış paydaşların bilgi edinilmesi amaçlanır.

Bilgi, günümüzde kolay erişilmek istenilen veridir. Verilerin kolay elde edilmesi ise teknoloji ile sağlanmaktadır. Yıllarca kağıt ve kalem ile düzenlenen belgelerin elektronikleştirilmesi, muhasebe programların bulut serverlar ile çalışması ve hatta fiziki defterlerin dahi elektronikleşmesi ile dijitalleşme önem kazanmıştır.

Sadece muhasebe değil çoğu uygulamada da internet ortamının elverişliliği göz önünde bulundurulmaktadır. Örneğin günlük yaşantımızda dahi e-imza kullanılmaktadır. Günümüzden kısa bir süre öncesine kadar elektronik ortamda imzalama olması aklımızın ucundan dahi geçmezken günümüzde çoğu uygulamada e-imza uygulaması sayesinde imzalama yapabilmektedir. Devlet kanallarındaki işlemlerimizde e-devlet uygulamasının kullanılması bile günümüzde önemli yer taşımaktadır.

Beyanname açısından incelendiğinde ise elektronik ortamda beyanname gönderme yükümlülüğü 2004 yılından itibaren mümkün olmakla beraber ilerleyen süreçte

geliştirilmiştir. Uygulamaya başlanan ilk yıllarda cari dönem beyannameleri sistem üzerinden elektronik olarak gönderilmekte iken zamanla geçmiş dönem ve düzeltme beyannameleri de elektronik ortamda gönderilmeye başlanmıştır (Beşel & Çokgezer, 2015).

3.1.Literatür Taraması

Şanlı (2019), çalışmasında muhasebe meslek mensuplarının özellikleri, karşılaşılan zorluklar ve meslek odasıyla olan ilişkileri analiz edilmiştir. Söz konusu çalışmada tarihçi metot ve anket tekniğinden yararlanılmıştır. Analiz sonucunda meslek mensuplarının cinsiyete göre dağılımında büyük çoğunluğun erkek meslek mensubundan oluştuğu, eğitim durumu bakımından çoğunun ticaret lisesi mezunu olduğu, yabancı dil bakımından desteğe ihtiyaç duyulduğu, katılımcıların çoğunun evli meslek mensuplarından oluştuğunu gibi özellikler yer almıştır.

Güler (2019) çalışmasında, kadın meslek meslek mensuplarının cam tavan sendromuna maruz kalma durumları incelenmiştir. Söz konusu çalışmada anket yöntemi ile veri toplanmış olup analiz sonucunda kadın meslek mensuplarının cinsiyete dayalı olarak ayrımcılık yaşadıkları ve bu sebeple de cam tavan sendromuna maruz kaldıkları sonucu yer almıştır.

Akkoç (2019) çalışmasında, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM)‟ler ve Yeminli Mali Müşavir (YMM)‟lerin vergi açısından durumu incelenmiştir. Söz konusu çalışmada yüz yüze anket yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda her iki meslek mensuplarının önemli konumda oldukları ve meslek mensuplarının faaliyeti olmadığında mükelleflerin yükümlülüklerini yerine getiremeyecekleri vurgulanmıştır.

Küçükdemirci (2019) çalışmasında e-dönüşüm uyumu kapsamında belge ve iş akışı sırasında teknolojik yeniliklerin kullanımının artması, meslek mensuplarının bu nedenle teknolojik yetkinliklerinin arttırması gerektiği vb. konularda meslek mensuplarına e-dönüşümün etkisinin incelenmesi konu edilmiştir. Söz konusu çalışmada anket çalışması

yapılmıştır. Analiz sonucunda e-dönüşüm süreçlerinin meslek mensuplarının demografik özelliklerinin ve iş doyumu düzeylerinin arasındaki ilişki incelenmiştir.

Onursal (2019) çalışmasında üniversite öğrencilerin okuryazarlığı araştırılarak özellikle ekonomi ve maliye konularındaki okuryazarlık durumuna ilişkin görüşlere yer verilmiştir. Ekonomi ve maliye okuryazarlığı finans sektörünün büyümesi ve gelişmesi açısından önem arz etmiştir. Ekonomik yetkinliğin artışı finans sektöründe hareketlenmeye yol açarak gelişim sağlamıştır. Söz konusu çalışmada anket çalışması yapılmıştır. Analiz sonucunda erkek öğrencilerin ekonomik gelişmeleri kız öğrencilere göre daha yakından takip ettiği ve maliye bölümü öğrencilerinin kavram bilgilerinin diğer bölümlere göre daha iyi bildikleri tespit edilmiştir.

Özdemir (2020) çalışmasında küreselleşme ile beraberinde gelen dijitalleşme olgusunun gelişimiyle beraber belgelerin ve süreçlerin dijitalleşmesini konu almıştır. Teknolojik gelişim ve dönüşümün serbest muhasebeci mali müşavirlik mesleğinde de etkilerinin incelenmesi gerektiği ve iş süreçlerinde yaşanan değişimlerin konu edilmesine katkı sağlayan çalışma olduğu belirtilmiştir. Söz konusu çalışmada bahsedilen teknolojik yeniliklerin mesleğe olan etkisinin yanı sıra yaşanan sorunları ve beraberinde gelen oluşumların incelenmesi için anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda mükelleflerin bilinçsizliği sebebiyle meslek mensuplarının sorumluluklarının ve angarya iş yükünün arttığı, bunun beraberinde de daha öncesinde mükelleflerin yaptığı kırtasiye giderlerinin meslek mensubuna yansıtıldığı, e-fatura kullanılmasının neticesinde hile işlemlerinin azalacağına kanaat getirilmiştir.

Kaya (2021) çalışmasında meslek mensuplarının dijital muhasebe okuryazarlığının demografik değişkenler açısından farklılık göstermesi incelenmiştir. Söz konusu çalışmada anket çalışması yapılmıştır. Analiz sonucunda cinsiyet, yaş medeni durum ve öğrenim durumu açısından farklılaşma söz konusu iken mesleki tecrübenin farklılaşmaya neden olmadığı açıklanmıştır.

Şen (2021) çalışmasında meslek mensubu adaylarının meslekli gelişimde yaşadığı zorluklara açıklık getirilerek adayların mesleki beklentileri ortaya koyulmuştur. Söz konusu çalışmada anket çalışması yapılmıştır. Analiz sonucunda stajyerlerin staj yapma

konusunda mevzuat tarafından konulan kısıtlamalar, rekabet ortamı, ücret beklentisi, stajyerlere yüklenen sorumluluklar ve vergi mevzuatındaki karışıklıklar stajyerlerin karşılaştığı sorunlar olduğu ortaya konulmuştur.

Uyanık (2021) çalışmasında bağımsız denetçiler ve yeminli mali müşavirler arasındaki yetki ve sorumlulukları açıklanmıştır. Söz konusu çalışmada 102 katılımcı ile anket çalışması yapılmıştır. Analiz sonucunda sorumlulukları bakımından yeminli mali müşavirlerin daha ağır şartlara konu olduğu açıklanmıştır.

Şahin (2022), çalışmasında ankete dayalı olarak entegre raporlama hakkında muhasebe meslek mensuplarının bilgi düzeyleri ele alınmıştır. Söz konusu çalışmada Adana'da bulunan meslek mensupları ile çalışılmıştır. T-testi (Independent-Samples T Test) ve tek yönlü varyans (one-way ANOVA) testleri ile analiz yapılmaktadır. Analiz sonucunda iste meslek mensuplarının yeterli bilgiye sahip oldukları ortaya konulmuştur.

Savaş (2022) çalışmasında çalışan kadınların diğer kadınlara çıkardığı zorlukları kraliçe arı metaforuyla betimlendirmiştir. Söz konusu metafor serbest muhasebeci mali müşavir mesleğindeki durumu ilgili metaforla benzeterek çalışma yapılmıştır. Söz konusu çalışmada 149 meslek mensubu ile yüzyüze ve online anket yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda kraliçe arı sendromunun serbest muhasebeci mali müşavirlik mesleğinde de söz konusu olduğu sonucuna varılmıştır.

Torun (2022) çalışmasında sosyal sermayenin müşteri ilişki memnuniyeti üzerinde olan etkisini ölçmüştür. Söz konusu çalışmada 364 müşteri ile anket çalışması yapılmıştır. Analiz sonucunda sosyal sermaye ile müşteri ilişki memnuniyeti üzerinde pozitif ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Özgürel (2022) çalışmasında bağımsız denetim ile tasdik denetimi sorumluluk açısından incelenerek karşılaştırmıştır. Bağımsız denetim ile tasdik denetiminin öneminin açığa çıkması ve farklılıklarının ortaya konulması açısından önemi olmuştur. Söz konusu çalışmada anket çalışması yapılmıştır. Analiz sonucunda iki denetimin de farklılıkları açıklanarak tasdik denetiminin zamanla azalacağı görüşü yer almıştır. Tasdik denetiminde meslek mensuplarının daha yetkin oldukları ancak bağımsız denetçilik için eğitim programlarının ve yeterliliklerin arttırılması gerektiği açıklanmıştır.

Ocak (2022) çalışmasında muhasebede kullanılan programların teknoloji kabul modeli bileşenleri açısından katılımcıların çeşitli özelliklerine göre farklılaşması incelenmiştir. Söz konusu çalışmada anket çalışması yapılmıştır. Analiz sonucunda serbest muhasebeci mali müşavirlerin cinsiyet, eğitim vb. olgulara göre farklılık göstermesi açıklanmıştır.

Şahin (2023) çalışmasında, serbest muhasebeci mali müşavir meslek mensubu adaylarının mesleğe başlarken yaşadıkları sorunlar ele alınmıştır. Söz konusu çalışmada yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Bursa ilinden 25 kadın meslek mensubu ile görüşme sağlanmıştır. Analiz sonucunda kadın meslek mensupları ve meslek mensubu adaylarının mesleki çerçevede hor görüldüğü, çokça fedakarlık göstermek zorunda kaldıkları, tatil ve mesai saatleri kavramının kalmadığını belirtmiş ve ilgili konu için eğitimlerin arttırılmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Yel (2023) çalışmasında, serbest muhasebeci mali müşavirlerin ve yeminli mali müşavirlerin iş yüklerinin sağlık durumlarına olan ilişkini incelenmiştir. Söz konusu çalışmada İSMMMO'ya kayıtlı 776 kişiyle yapılan anketle desteklenmiştir. Analiz sonucunda meslek mensuplarının uzun mesai saatlerinde çalışmakta olduğu, iş gereği çok sayıda kişi ile iletişimde oldukları, iş yükü sebebiyle spor gibi aktivitelere zaman ayıramadıkları gibi gerekçelerle sağlık sorunlarının yaşandığı gözlemlenmiştir.

Aslan (2023) çalışmasında serbest muhasebeci mali müşavirler ve sorumluluğunda olan mükelleflerinin koronavirüs sürecinde karşılaştığı sorunları ele almıştır. Söz konusu çalışmada fenomenoloji analiz yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda mükellefler bazında maliyet artışı, iflas durumları gibi ekonomik daralmalar yaşadığı; meslek mensuplarının ise iş yoğunluklarında yaşanan artıştan dolayı zorlandıkları gözlemlenmiştir.

Işık (2023) çalışmasında Çanakkale ilinde faaliyet göstermekte olan meslek mensupları arasında kişi–iş uyumu ile iş stresinin örgütsel vatandaşlık davranışlarıyla ilişkisini incelemiştir. Söz konusu çalışmada anket çalışması yapılmaktadır. Analiz sonucunda meslek mensuplarının kişi iş uyumları vatandaşlık davranışlarını etkilediği gözlemlenmiştir.

Özsoy (2024), çalışmasında blokzincir teknolojisinin meslek mensuplarının bilgi düzeyi ve blokzincir teknolojisinin uygulanması halinde mesleki faydasının nasıl olacağı konusu incelenmiştir. Söz konusu çalışmada İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odası'nda faaliyet göstermekte olan kişilere anket yapılmıştır. Analiz sonucunda blokzincir konusunda alınacak bilgi ve deneyimler neticesinde mesleki faydanın sağlanacağı belirtilmiştir.

Şenen (2024) çalışmasında, kayıt dışı ekonomiyle mücadele eden meslek mensuplarının algıları Kayseri İli özelinde ölçülmüştür. Söz konusu çalışmada anket yapılmıştır. Analiz sonucunda kayıtlı ekonominin kayıtsız ekonomi karşısında eksik kaldığını ve bu eksikliğin nedenlerinin kamu kesiminden kaynaklanan ve vergi mevzuatı gibi sorunlardan kaynaklandığını açıklamıştır.

Arslan (2024) çalışmasında, Türkiye'de mali müşavirlik faaliyeti göstermekte olan meslek mensuplarının mesleki bileşenleri ve söz konusu mesleğin bileşenlerinden kaynaklı olarak ortaya çıkan sorunların iş performansı üzerinde oluşturulan etki açıklanmıştır. Söz konusu çalışmada anket verilerinden elde edilen analizler yer almıştır. Analiz sonucunda meslek mensuplarının kamu kaynaklı sorunlar yaşadığı, yaşanan bu kamu kaynaklı sorunlar neticesinde meslek mensuplarının psikolojik olarak da olumsuz etkilendiği, mükellef kaynaklı sorunların da yaşandığı ve mesleki kurumlardan kaynaklı olarak da sorunların oluştuğu belirtilmiş ve öneriler yer almıştır.

Çağan (2024) çalışmasında, e-dönüşüm ve e-belge uygulamalarına geçişin meslek mensupları açısından değerlendirilmesi incelenmiştir. Söz konusu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Analiz sonucunda meslek mensuplarının e-belge uygulamalarını kullanmalarının olumlu etki yaratacağı ve e-belge uygulamalarının arttırılması için projelerin yapılmasını istedikleri belirtilmiştir.

Güzle (2024) çalışmasında, muhasebe meslek mensubu adaylarının mesleki süreçlerinde yaşadığı zorluklar inceleniştir. Söz konusu çalışmada anket çalışması yapılmıştır. Analiz sonucunda aday meslek mensuplarının karşılaştığı mesleki sorunlar neticesinde mesleki aidiyetlerinin etkilendiği gözlemiştir.

Çelik (2024) çalışmasında hile yapılmasına yönelik blokzincir teknolojisi önerilmiştir. Söz konusu çalışmada korelasyon ve çoklu regresyon analizleri uygulanmıştır. Analiz sonucunda blokzincir teknolojisinin alternatif araç olarak kullanılabileceği ve hile konusunda önleyici olacağı söz konusu olmuştur.

Üşen (2025) çalışmasında; meslek mensupları, vergi dairesi çalışanları ve vergi mükelleflerinin vergilendirme konusundaki rolleri incelemiştir. Söz konusu çalışmada anket yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda Diyarbakır ilinde faaliyet göstermekte olan meslek mensuplarının etkin vergilendirme süreci için mesleki kurumsal yapının güçlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmış ve öneriler yer almıştır.

Aşuk (2025) çalışmasında, meslek mensuplarının yetki ve sorumlulukları incelemiştir. Söz konusu çalışmada Denizli ilinde mesleki faaliyetlerini yerine getiren meslek mensuplarıyla derinlemesine mülakat yöntemi kullanılarak nitel analiz uygulamıştır. Analiz sonucunda vergi yasalarından kaynaklanan sorunlar, kamu kurum ve kuruluşlarından kaynaklanan sorunlar, meslek örgütlerinden kaynaklanan sorunlar, mükelleflerden kaynaklanan sorunlar, mesleki temel sorunlar vb. sorunların mevcudiyetinde muhasebe mesleğini icra eden meslek mensuplarının yetki ve sorumlulukları açıklanmıştır.

3.2. Teknolojik Gelişmeler Sonucunda Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Mesleğinin Gelecekteki Yeri

Gelecekte değişebilecek olan meslekler içinde muhasebecilik yer almaktadır. Business Insider' da yer alan çalışmada muhasebecilik mesleği ikinci sırada yer almaktadır (Yarow, 2014). Teknolojinin gelişmesiyle beraber muhasebe mesleğinde yapılan birçok faaliyet yerini dijital uygulamalara bırakmış durumdadır. En basit anlamda düşünürsek, eskiden kağıt faturalar düzenlenirken zamanla belirli tutarlar ile sınırlama getirilerek e fatura düzenlemesi getirilmiştir.

Geçmiş süreçlerde defterlerin elektronik ortamda gönderileceği, beyannamelerin internet üzerinden gönderileceği, faturaların elektronik olarak düzenleneceği vb. düşüncelerin

imkansız gözüyle bakıldığını düşündüğümüzde muhasebe mesleğinin de her yıl dijital ortama uyum sağladığını ve tahmin edilenden çok daha fazlasının gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Aslında dijitalleşmenin bu denli iyi duruma gelebilecek olma ihtimali bir bakıma korkutucu da olmakta iken dijital süreçlere hakim olmayan, dijital ortamdaki işlem yapma yetisini geliştirememiş meslek mensupları için dijital ortamlara ayak uydurmak daha zor olacağı düşüncesi hakim olmuştur. Bu sebeple meslek mensuplarının dijital ortamlara hazırlanması gerektiği düşüncesi hakim olmuştur. Bilgisayar kullanmak ve diğer iletişim araçlarının kullanılması yetkinliği günümüzde de çoğu meslek için şart olmaktadır.

Küreselleşen dünya neticesinde dünya ülkelerinde uygulanmakta olan e fatura uygulaması ülkemizde de yer almaya başlayınca dijitalleşme uygulamaları uygulanmıştır. E fatura uygulamasının başlanmasıyla birlikte e defter uygulamaları da muhasebe sürecine dahil olmuştur (Gökçen & Özdemir, 2016).

Tablo 3. Yıllar İtibarıyla e-Fatura Uygulamasından Yararlanan Mükellef Sayısı, Düzenlenen e-Fatura Sayısı ve Tutarlarına İlişkin Bilgiler

YIL	E-Fatura Uygulamasından Yararlanan Mükellef Sayısı (Adet)	Düzenlenen E-fatura Sayısı (Yıllık/Adet)
2020	332400	366655334
2021	532910	534971392
2022	779379	731758486
2023	1107692	852001662
2024	1565603	1028833506

Kaynak: (Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, 2025)

Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yayınlanan tabloda da görüldüğü üzere e-fatura uygulamaları yıllar bazında incelendiğinde artış gösteren bir uygulamadır. Bu artışın nedenleri arasında kamu otoritesinin koyduğu zorunluluklar da etki etmektedir. Firmaların ciro düzeylerine bağlı olarak limit konulması, belirli sektörlere dahil olarak faaliyet gösteren firmalara konulan zorunluluklar, firmaların faaliyet gösterdiği satış ortamı vb. faktörlerden sebeple e-fatura uygulama zorunlulukları da e-fatura kullanımını arttırmaktadır.

Kamu otoritesi ekonomik büyümenin sağlanması ve kayıtsız ekonominin ortadan kalkması için bu zorunlulukları uygulamaya başlamıştır. E-faturaların e-arşiv faturalara kıyasla Gelir İdaresi Başkanlığı'na daha hızlı şekilde aktarılması ve raporlanmasını sağlaması sebebiyle daha kullanışlı olmaktadır.

Zorunlulukların yanı sıra e-arşiv faturaların bazı süreçlerde eksik kalması ve e-faturanın daha kullanışlı olmasından kaynaklı olarak da mükellefler e-fatura uygulamalarına geçiş yapmaktadır. E-faturanın anlık olarak sisteme düşmesi ve iptal süreçlerinin e-arşiv faturalara göre daha kullanılabilir olması da e-fatura kullanımını teşvik eden özelliklerindendir.

Ciro kısıtlamasından kaynaklı olarak e-fatura uygulamasına geçiş yapan büyük firmalar tedarikçilerinin de e-fatura kapsamında belge düzenlemesini talep etmektedir. Bu sebeple e-fatura kullanıcıları her geçen gün artmaktadır.

E-fatura uygulamaları gibi teknolojinin de yer aldığı muhasebe süreçlerinde belge ve defterlerin elektronik ortamda düzenlenmesi ve saklanmasıyla mali müşavirlerin iş yükünün azalması beklenmektedir. Serbest muhasebeci mali müşavirlerin iş yükünün azalmasıyla beraber serbest muhasebeci mali müşavirlerin defter tutma faaliyetlerinden ziyade müşavirlik hizmeti vermeleri mümkün olmaktadır. Bu süreçte serbest muhasebeci mali müşavirlerin değişen teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilmeleri de önemlidir. Uyum sağlama konusunda serbest muhasebeci mali müşavirlerin kişisel bilgi ve deneyimlerini arttıracak eğitimlere katılım sağlamaları önemlidir. (Özbek, 2024)

Muhasebe mesleği teorik bilginin beraberinde deneyim de gerektirmektedir. Dijitalleşen sistemin getirdiği değişiklikler mesleğin devam ettirilebilmesi için önemli olmaktadır. Önceki dönemlerde beyannamelerin vergi dairesine teslim edilmesi söz konusu iken günümüzde ise internet tarayıcıları ile serbest muhasebeci mali müşavirlere atanan sistemlerden beyanname gönderebilmek mümkündür.

Tarayıcılardan vergi dairelerine iletilen beyannamelerin yapı gereği doğru olması gerekmektedir. Yapısal uyuşmazlık ile karşılaşılan durumlarda yanlış beyanlar söz konusu

olmaktadır. Uyuşmazlıkların önlenmesi amacıyla yapılacak olan düzeltmelerde bilgisayar bilgisi ve deneyimler etkili olmaktadır.

3.3.Dijitalleşme ile muhasebeye Sağlanan kolaylıklar

Muhasebenin temel işlemlerinden olan belgelerin kayıt aşamasında sağlanan kolaylıklar oldukça önem arz etmektedir. Muhasebe programlarına sağlanan gelişmeler ile kayıt işlemleri kolaylaştırılmıştır. Mali belgelerde yer alan bilgilerin insan gücü ile kayıt altına alınması ile harcanan zaman oldukça fazladır. Entegrasyon hizmetleri kullanılmaya başladıkça saatler alan kayıt işlemleri dakikalar içerisinde yapılmaktadır. İşgücü ve maliyet avantajı sağlayan bu uygulamalar oldukça tercih edilmektedir.

Belgelerin saklanması ile ortaya çıkan ekstra yükümlülük ve zorunluluklar ortadan kalkmıştır. E-belgelerin saklanması dijital ortamda oluşturulup saklanması hatta kopyalarının dahi saklanması fiziken arşiv tutmayı kaldırmıştır.

Belgelerin elektronik ortamda hazırlanıp saklanmasıyla beraber çeşitli entegrasyonlar kullanılması aynı zamanda analiz ve listelemeyi kolaylaştırmıştır. Kontrol aşamasında yaşanan zaman kaybı azalmış olup beyanname ve diğer mali tabloların doğruluğu artmıştır.

Finansal tablolar ve beyannamelerin hata payının azalması aynı zamanda finansal tabloların oluşturulmasında yaşanan zaman kaybını minimuma indirmektedir. İşletmenin durumunun analiz edilmesi ve hatanın sebebinin bulunması kolaylaşmıştır.

Analiz aşamasında yaşanan kolaylıklar neticesinde paydaşların fayda sağlanması kolaylaşmıştır. İç ve dış paydaşlara sunulan bilgiler neticesinde firmaların durumu bilgi kullanıcılarına daha etkin karar verme faydasını sağlamaktadır.

Aynı zamanda muhasebe mesleğinin her konumda yapılabilir olması da söz konusu olmuştur. Bulut tabanlı sistemler gerçekleştirilmeden önce muhasebe programlarının bulunduğu bilgisayarların server sisteminin bağlı bulunduğu wifi hattını kullanması gerekmekte iken günümüzdeki bulut serverlar sayesinde wifi sağlayıcısının önemi kalmamaktadır. Bilgisayarların herhangi bir internet bağlantısına bağlı olması yeterli

olmaktadır Bu durum aynı zamanda muhasebesel süreçlerdeki hata payını da azaltmaktadır.

3.4.Dijitalleşme ile Muhasebeye Sağlanan Zorluklar

Dijitalleşmenin sağladığı kolaylıkların yanı sıra sağlanan zorlukları da incelemek gerekmektedir. Dijital sistemlere geçiş analiz ve işlem kolaylığı sağlamanın yanında hızlıca dijital dönüşüme geçilmesi dijital uyum için zorluk yaşanmasına neden olmaktadır. Özellikle mali müşavirlerin teknolojik bilinç düzeni bu konuda önem arz etmektedir.

Tablo 4 Meslek Mensubu Yaş Grupları Dağılım Tablosu

YAŞ ARALIĞI	SM SAYISI	SMMM SAYISI	YMM SAYISI	TOPLAM SAYI
0-25 Arası	0	3	0	3
26-30 Arası	0	2526	0	2526
31-35 Arası	0	12331	41	12372
36-40 Arası	5	20401	326	20732
41-45 Arası	55	26202	455	26712
46-50 Arası	284	22588	737	23609
51-55 Arası	565	16001	579	17145
56-60 Arası	870	10258	614	11742
61-65 Arası	1470	6912	609	8991
66-70 Arası	1078	4348	548	5974
71 ve Üstü	1109	4120	1172	6401
TOPLAM	**5436**	**125690**	**5081**	**136207**

Kaynak: (Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği, 2025)

Meslek mensuplarının teknolojik bilincinin incelenmesinde yaş kriteri de önem arz etmektedir ki meslek mensuplarının yaş dağılımına bakıldığında 41-50 yaş arası meslek mensuplarının fazla olması dikkat çekmektedir. Yaş unsurunun dijital adaptasyona etkisi göz ardı edilmemelidir. Yeni yazılımların öğrenilmesi ve kullanılması beraberinde yapılacak hatalar ve adaptasyon süresinin uzun olabilmesi de göz ardı edilmemelidir.

Günümüzde yaşanan e-belge ve e-defter süreçlerinde yaşanan dijital zorluklar meslek mensuplarına yük olmaktadır. E-belge sürecinin gerçekleşmesi sırasında e-imza ve mali mühür ücretlerinin ödenmesi mükellef tarafından angarya olarak görülmektedir. Zorunluluk ve cezai işlemlerin uygulanmaması açısından meslek mensuplarının yaşadığı sorumluluk bilinci önem arz etmektedir.

E-imza ve mali mühür işlemlerinin aktivasyon işlemlerinde mükellefin e-devlet bilgilerinin yanı sıra en son yapılan güncellemelerle birlikte mobil bankacılık bilgilerine de gerek duyulmaktadır. Mobil bankacılık üzerinden verilen onay neticesinde şifre oluşturma işlemleri tamamlanır.

Belirlenen şifre üzerinden e defter ve e belge otomasyonların kurulumları yapılmaya başlanmaktadır. Entegratör sistemlerinin kullanılabilmesi için kontrol paketleri ve entegratör ücretleri tahsil edilmektedir. Belirlenen entegrasyon firması ile anlaşılarak kurulumlar tamamlanmaktadır.

Meslek mensuplarının muhasebesel süreçlerinin tamamlanabilmesi için muhasebe programlarına entegre edilebilen e defter saklama ve e defter göndermek için kullanılan entegrasyon işlemlerinin yapılması gerekmektedir. Bu süreçler göz önünde bulundurulduğunda hem mükellef hem de meslek mensubu açısından uzun bir süreç gerçekleşmektedir.

Dijitalleşmenin yaygınlaşması ile beraberinde gelen süreç düşünüldüğünde dijitalleşmeye geçilse dahi sürekli yapılan yenilikler hem mükellef tarafından hem de serbest muhasebeci mali müşavir tarafından zor bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Beyanname dönemlerinde çoğu meslek mensubu yoğunluk ve diğer etkenlerden dolayı iş süreçlerini

yetiştirememektedir. Bu iş sürecinin yanı sıra programlarda yapılan güncellemelerden sebeple beyannameler hatalı duruma düşmekte ve iş süreci daha da uzamaktadır.

Kamu otoritesinin yaptığı değişikliklerin muhasebe programlarına uyum süreci de zaman almaktadır. Muhasebe programlarından beyanname göndermek isteyen meslek mensupları programdan kaynaklı olarak hata almaktadır. Program tarafından gönderilemeyen beyannameler için meslek mensupları Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından oluşturulan Beyanname Düzenleme Programından beyanname göndermek zorunda kalmaktadır.

3.5. Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği'nin Dijital Uygulamaları

Dijital gelişmeleri yakından takip eden meslek birliğimizin mesleğe adım atarken ve mesleğimizi yerine getirirken kullanabileceğimiz uygulamaları mevcuttur. Bu uygulamalar bilgi akışını ve iletişimi sağlama konusunda meslek hayatımızda kolaylık sağlamaktadır. Bilmekteyiz ki dijitalleşmeye yaklaştıkça değişim sayesinde daha emin adımlarla ilerlememiz mümkün olacaktır.

3.5.1. TESMER Otomasyon Sistemi ve Dijital Adım Uygulaması

İlk olarak TESMER Otomasyon Sistemi'nden bahsetmek mümkündür. Bu sistem aday meslek mensubu olunabilmesi için gerekli harç ve ücretlerin yatırılması ve ödeme sonunda dosya açılması ile aktifleşen sistemdir. İlgili sistemde sınava ilişkin süreçler ve çeşitli eğitimlere katılım sağlanabilen uygulamadır. Kısaca, staja giriş sürecinden yeminlilik sürecine kadar kullanılabilen portaldır. "TESMER muhasebe meslek mensubu adayları ve meslek mensupları için sırasıyla "Staja Giriş Sınavı", "eStajyer Eğitimi", "SMMM Yeterlilik Sınavı", "Özel SMMM Sınavı" ve "YMM Sınavı" gibi sınavları ve eğitimleri hazırlamakta ve uygulamaktadır" (Atasel & Şeker, 2017).

Tesmer uygulaması ile beraber bağlı bulunan meslek odasına iletilmesi gereken evraklar da elektronik ortamdan gönderilmeye başlandmıştır. Örneğin staja başlama ve staj devam ederken odaya bildirilmesi zorunlu olan evraklar aşağıdaki gibidir (tesmer.org.tr, 2025):

1. Staj Dilekçesi
2. SGK Bildirgesi
3. İlgili işyerinin Aylık Sigortalı Hizmet Listesinin ilk sayfası (Stajın başlangıcı veya işyeri değişikliğinde yüklenir.)
4. Vergi levhası fotokopisi
5. Faaliyet Belgesi (M. Mensubu)
6. Staj Onay Belgesi
7. Stajyer Değerlendirme Formu (Tezkiye)
8. Stajyer Değerlendirme Formu (Tezkiye)
9. Stajyer Değerlendirme Formu (Tezkiye)
10. İşten Ayrılış Bildirgesi
11. Sigortalı Hizmet Listesi ((Adayın bulunduğu sayfa staj sonunda yüklenir.)
12. SGK Tescil ve Hizmet Dökümü
13. Diğer
14. SGK Tescil ve Hizmet Dökümü

Belirtilen evraklar Dijital Adım uygulaması üzerinden sisteme yüklenmektedir. Yüklenen evraklar meslek mensubu/adayının bağlı bulunduğu odaya iletilmekte ve ilgili oda tarafından onaylanmaktadır. Evrakların oda tarafından onaylanması sonucunda ilgili süreç tamamlanmaktadır.

Uygulamada yer alan diğer olanaklar ise TÜRMOB kart başvurusudur. İlgili karta başvuru yapılarak temin edilebilir. Kart ile tahsilat ödemeleri gerçekleştirilmektedir. Odaya gidilmeden yapılabilen ödemeler bu kart sayesinde elektronik ortamda yapılabilmektedir.

3.5.2. E-Stajyer Eğitimi (E-USE) Uygulaması

Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) tarafından bildirilen eğitimlerin alınması zorunludur. Bu kapsamda yönetmelikler yayımlayarak ilgili eğitimlerin alınması için

uygulama geliştirmiştir. Online kanalda e-Use uygulaması kullanılmakta iken yüzyüze yapılan eğitimler de Sürekli Mesleki Eğitim tarafından gerçekleştirilmektedir (Utku & Kurtcebe, 2019)

E-stajyer Eğitimi (E-USE) uygulamasında yer alan zorunlu dersler aşağıdaki gibidir (euse.tesmer.org.tr, 2025):

1. Muhasebede Elektronik Uygulamalar
2. Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları
3. Finansal Tablolar Analizi
4. Maliyet ve Yönetim Muhasebesi
5. Denetim, Denetim ve Güvence Standartları
6. Vergi Usul Hukuku ve Uygulaması
7. Meslek Hukuku
8. Mesleki Değerler ve Etik
9. Türk Vergi Sistemi
10. İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunda Uygulamalar
11. Ticaret Hukuku Uygulamalar ve Örnek Olaylar
12. Borçlar Hukuku Uygulamalar ve Örnek Olaylar
13. Bilişim Teknolojileri ve Veri Analitiği
14. İstatistik ve Finans Matematiği
15. Finansal Yönetim

E-stajyer Eğitimi (E-USE) uygulamasında yer alan seçimli dersler aşağıdaki gibidir (euse.tesmer.org.tr, 2025):

1. Yönetim, Rekabet ve Stratejik Karar Alma
2. Kurumsal Yönetim
3. Meslek Hizmetlerinde Kalite ve Hizmet Pazarlaması
4. Sınai Mülkiyet Hakları ve Uygulama
5. Girişimcilik
6. Ekonomi ve Ekonomik Göstergelerin Yorumlanması

7. Denetimde Bilgi Teknolojileri Kullanımı
8. Bilgi Teknolojileri Denetimi
9. Büyük Veri, Yapay Zeka ve Muhasebe

Staja Giriş Sınavı'ndan geçerli not alıp stajına başlayan meslek mensubu adayları için staj bitirme şartlarından biri de bu uygulamada yer alan derslerden toplam 180 krediyi tamamlamasıdır.

3.5.3. E-Birlik Sistemi

Staj sürecini başarıyla tamamlayıp yeterlilik sınavından da geçerli not olan meslek mensubunun mesleki süreçlerini gerçekleştirmesi için oluşturulan sistemdir. Meslek mensubunun ihtiyaç duyduğu işlemler yapılmaktadır. E-birlik sistemi denildiğinde bir meslek mensubunun aklına gelen ilk işlem mükellef ile olan işbirliğinin sözleşmeye döküldüğü işlem gelmektedir.

Sözleşmede belirtilen alanlar doldurularak meslek mensubunun iş gücü ortaya konulur ve oda tarafından belirlenen asgari ücrete oranla bir sözleşme tutarı oluşturulmaktadır. İlgili yerler tamamlandıktan sonra mükellefle meslek mensubu arasında hizmet sözleşmesi oluşturularak işe başlanır.

TÜRMOB'un önemli bir parçası olan KGK eğitimleri de bu sayfada verilmektedir. Eğitim konusunda odamızın ve diğer kuruluşların meslek mensubunun eğitime odaklandığını görülmektedir. Sürekli değişen mevzuat ve kanunlarla beraber meslek mensubunun bilinçlenmesine önem verilmektedir.

Meslek mensubunun mesleğe başladığı sürecin başından sonuna kadar yapması gereken çoğu süreci e-birlik portalından tamamlayabilmektedir. Başvurular, tahsilatlar, e-imza süreçleri, TÜRMOB kart işlemleri ve noterler birliği gibi erişimlere ulaşabileceğimiz oluşumdur.

3.6.Muhasebe Mesleğindeki Dijitalleşmenin Küresel Etkileri

Dijitalleşmeyle sağlanan yeniliklerin mikro ve makro etkileri olmaktadır. Ekonomik olarak mikro birim bireydir. Birey kendi refahını arttırmak amacıyla ekonomiye katılmaktadır. Birey, kendi talep ve beklentilerini karşılamak amacıyla mal ve hizmet almaktadır. Mal ve hizmetlerini temin ederken kendi tercih ve önceliklerini göz önünde bulundurmaktadır. Tüketilen mal ve hizmetlerin çeşitliliğinin artması söz konusu ise kendi refahının arttığını hissetmektedir.

Ülke genelinde bakıldığında ise ülkelerin ekonomik yapısını incelemek gerekmektedir. Ülkelerin refah seviyesi, büyüme oranları, bütçe açığı, cari açığı, kamunun borç durumu gibi ekonomik durumuna bakılmalıdır. Çünkü küreselleşmeden bahsederken önde gelen ülkelerin kendi finansal durumunu gözeterek diğer ülkelerle paylaşıma girmesi olarak tanımlayabiliriz.

Dijitalleşme sürecinde yaşanan zorlukların yıkıcı etkilere sebep olarak faydalı yeniliklere yönlendirilmesi ile büyük bir değişime neden olması sağlanmalıdır. Bu yenilikler küresel bazda çözüm üreten yenilikleri sağlamasıyla yenilikçi bir bakış açısı sağlamalıdır (Türker, 2018). Bu bağlamda muhasebenin dijitalleşmesi kamu yararına olacak yenilikler için yapılmaktadır.

4. UYGULAMA

4.1.Veri ve Yöntem

Bu araştırma, serbest muhasebeci mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirlik mesleğinde dijitalleşme sürecini bütüncül bir çerçevede ele almakta; yapay zekâ (YZ) teknolojilerini bu dönüşümün tekil bir unsuru olarak değil, mesleki uygulamaları, karar süreçlerini ve meslek algısını etkileyen daha geniş bir teknolojik dönüşümün parçası olarak değerlendirmektedir. Bu doğrultuda çalışmada, meslek mensuplarının demografik ve mesleki özellikleri ile faaliyet gösterdikleri işletme yapıları dikkate alınarak, dijital teknolojiler ve özellikle yapay zekâ uygulamalarına yönelik bilgi düzeyleri, kullanım pratikleri ve algıları analiz edilmiştir.

Araştırmanın evrenini, 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu kapsamında Türkiye'de faaliyet gösteren serbest muhasebeci mali müşavirler, yeminli mali müşavirler ve muhasebe alanında çalışan profesyoneller oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu, katılımcıların yaş, cinsiyet ve eğitim durumu gibi temel demografik özelliklerinin yanı sıra, mesleki deneyim süresi, icra edilen meslek türü, çalışılan işletmenin ciro ve istihdam büyüklüğü ile mükellef portföyünün ölçeğine ilişkin soruları içerecek şekilde yapılandırılmıştır. Bu değişkenler aracılığıyla, dijital teknolojilere yönelik algı ve kullanım farklılıklarının kurumsal ve mesleki bağlamda değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Anketin devam eden bölümlerinde, muhasebe mesleğinde dijitalleşmenin önemli bir bileşeni olarak yapay zekâ teknolojilerine odaklanılmıştır. Bu kapsamda katılımcılara, yapay zekâ teknolojileri hakkında bilgi düzeyleri, yapay zekâ araçlarını kullanıp kullanmadıkları, çalıştıkları kurumlarda yapay zekâya dayalı sistemlerin bulunup bulunmadığı ve bu teknolojilerin muhasebe süreçlerinde hangi alanlarda kullanıldığına ilişkin çoktan seçmeli ve değerlendirme temelli sorular yöneltilmiştir. Ayrıca, yapay zekânın mesleki hataların önlenmesine katkısı, muhasebe mesleğinin geleceği üzerindeki olası etkileri ve bu etkilerin olumlu ya da olumsuz yönleri katılımcı algıları çerçevesinde incelenmiştir.

Araştırmada yalnızca teknolojik kullanım düzeyi değil, aynı zamanda muhasebe meslek mensuplarının dijital dönüşüm karşısındaki konumlanışları da analiz edilmiştir. Bu bağlamda, yapay zekânın muhasebe mesleğini nasıl etkilediğine ilişkin genel değerlendirmeler ile muhasebecilerin yapay zekâ karşısındaki temel avantajlarının (örneğin mesleki yargı, etik sorumluluk, mevzuat bilgisi ve danışmanlık yetkinliği) nasıl algılandığına yönelik sorulara da yer verilmiştir. Böylece çalışma, teknolojik gelişmelerin muhasebe mesleğini ikame eden bir unsur mu yoksa mesleki niteliği dönüştüren bir araç mı olduğu sorusuna ampirik bir zemin sunmayı hedeflemiştir.

Bu yöntemsel yaklaşım sayesinde, muhasebe mesleğinde dijitalleşmenin yapısal boyutları ile yapay zekâ teknolojilerinin bu süreçteki rolü, katılımcıların mesleki konumları ve

kurumsal bağlamları dikkate alınarak sistematik ve çok boyutlu bir biçimde değerlendirilmiştir.

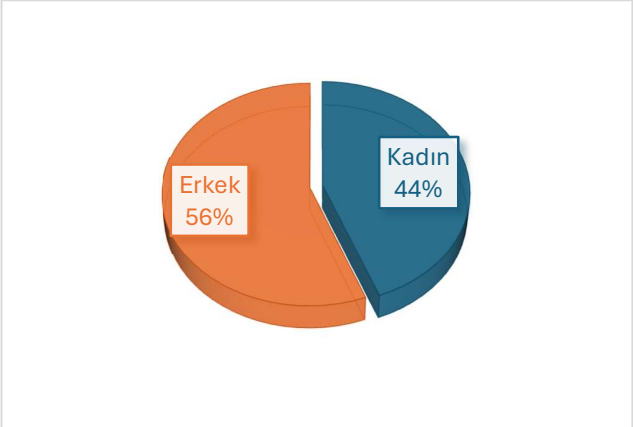
4.2.Bulgular

4.2.1. Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan 401 muhasebe meslek mensubunun demografik dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %56'sının erkek, %44'ünün kadın olduğu belirlenmiştir. Bu oran, muhasebe mesleğinde erkeklerin hâlen sayısal olarak çoğunlukta olduğunu, ancak kadın temsilinin de giderek güçlendiğini göstermektedir.

Cinsiyet dağılımındaki bu dengelenme eğilimi, muhasebe mesleğinin geçmişteki erkek egemen yapısından kademeli biçimde uzaklaştığını, özellikle genç kuşaklarda kadınların mesleğe katılım oranının arttığını göstermektedir. Kadın meslek mensuplarının artan temsili, mesleğin etik duyarlılığı, iletişim gücü ve sosyal sorumluluk yönünün güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, cinsiyet dağılımının serbest muhasebeci mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirlik mesleğinde çeşitlilik ve kapsayıcılık açısından olumlu bir gelişme eğilimi taşıdığı, ancak hâlen erkek ağırlıklı yapının sürdüğü söylenebilir. Bu durum, mesleğin geleceğinde kadın istihdamını destekleyen politikalar ve fırsat eşitliği uygulamalarının önemini ortaya koymaktadır.

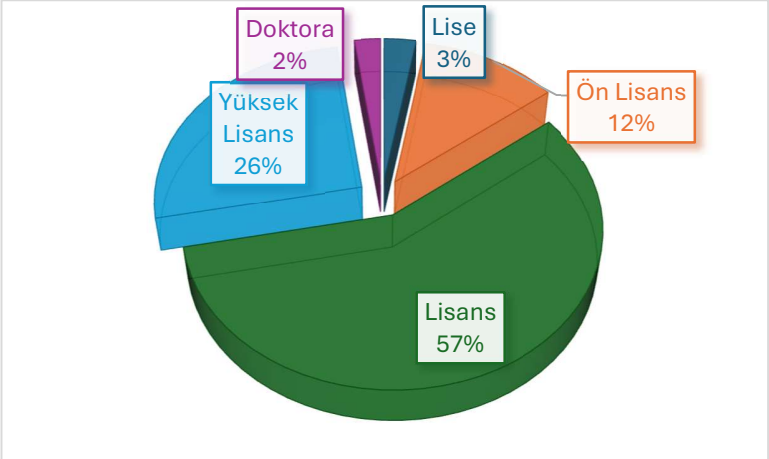

Şekil 1. Meslek Mensuplarına İlişkin Cinsiyet Dağılımı

Araştırma kapsamındaki 401 katılımcının eğitim düzeyi incelendiğinde, örneklemin büyük bölümünü lisans mezunları oluşturmaktadır. Katılımcıların %57,4'ü (230 kişi) lisans düzeyinde eğitime sahiptir. Bunu %25,9 ile yüksek lisans mezunları (104 kişi) ve %11,7 ile ön lisans mezunları (47 kişi) izlemektedir. Lise mezunlarının oranı %2,7 (11 kişi), doktora düzeyinde eğitime sahip olanların oranı ise %2,2 (9 kişi) olarak belirlenmiştir.

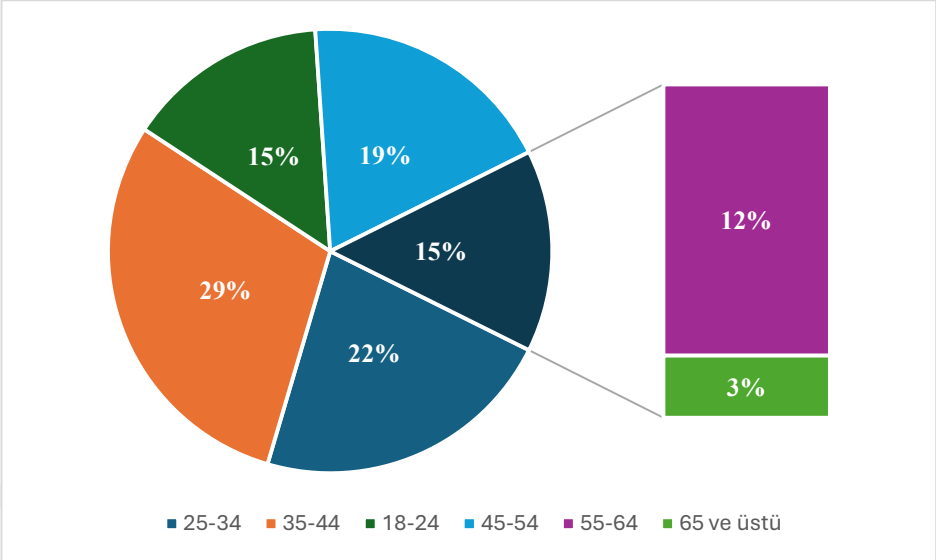
Bu dağılım, muhasebe meslek mensuplarının genel olarak yüksek eğitim düzeyine sahip bir profesyonel grubu temsil ettiğini göstermektedir. Katılımcıların yaklaşık dörtte üçü lisans ve üzeri bir akademik geçmişe sahiptir. Bu durum, meslek mensuplarının teknolojik gelişmeleri ve yapay zekâ uygulamalarını anlama, değerlendirme ve mesleki süreçlerine entegre etme konusunda bilişsel ve teorik altyapıya sahip olduklarını göstermektedir.

Elde edilen bulgular, muhasebe alanında yükseköğretimin ağırlığının giderek arttığını, mesleğin nitelikli insan kaynağına dayalı bir yapıya dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Özellikle lisansüstü eğitim düzeyinin (yüksek lisans ve doktora) toplamda %28'in üzerinde olması, muhasebe mesleğinde akademik bilgi, analitik düşünme ve uzmanlaşma eğiliminin güçlendiğine işaret etmektedir.

Şekil 2. Meslek Mensuplarına İlişkin Eğitim Durumu Dağılımı

Katılımcıların yaş dağılımı incelendiğinde, örneklemin ağırlıklı olarak mesleki açıdan aktif ve üretken yaş gruplarından oluştuğu görülmektedir. En yüksek katılımın 35–44 yaş grubunda yoğunlaşması, araştırmanın bulgularının deneyim ile aktif meslek pratiğinin kesiştiği bir kitleye dayandığını göstermektedir. 25–34 ve 45–54 yaş gruplarının kayda değer düzeyde temsil edilmesi, örneklemin hem görece genç hem de tecrübeli meslek mensuplarını kapsadığını ortaya koymaktadır. Buna karşılık 55 yaş ve üzeri katılımcıların oranı sınırlı olup, bu durum ileri yaş gruplarının aktif mesleki katılım ve araştırmalara ilgisinin daha düşük olmasıyla açıklanabilir. Genel olarak yaş dağılımı, çalışmanın muhasebe mesleğinin güncel uygulamalarını ve dönüşüm eğilimlerini yansıtma kapasitesine sahip bir örnekleme dayandığını göstermektedir.

Şekil 3. Meslek Mensuplarına İlişkin Yaş Dağılımı

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının icra ettikleri meslek türlerine göre dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %93.5'inin Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik, ve %6.5'i Yeminli Mali Müşavirlik görevini yürüttüğü görülmektedir.

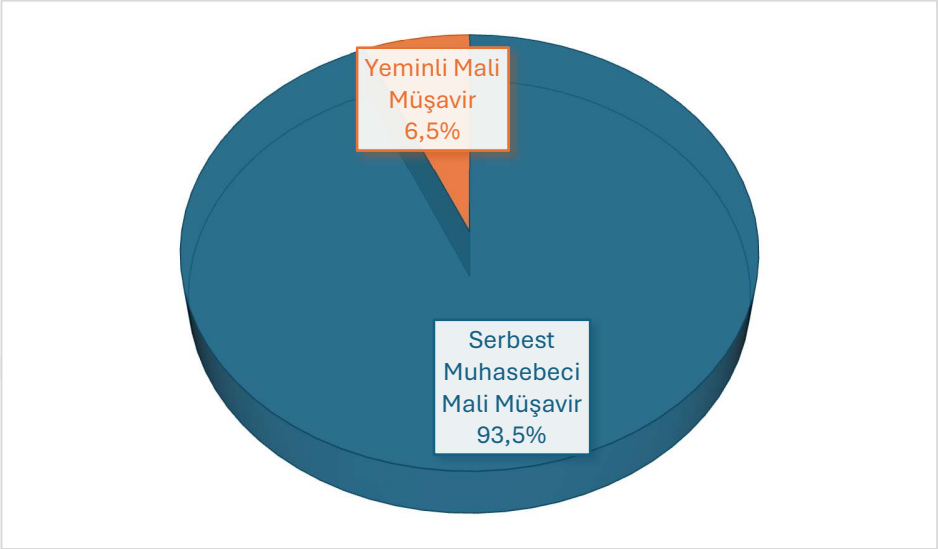
***Tablo 5**. Meslek Mensupları Dağılım Tablosu*

	TOPLAM SMMM	TOPLAM YMM	TOPLAM MESLEK MENSUBU	%SMMM	%YMM
KAYITLI ÜYE SAYISI	126042	5090	131132	0,96	0,04
ANKETE KATILIM SAĞLAYAN MESLEK MENSUBU SAYISI	375	26	401	0,94	0,06

Kaynak: (Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği, 2025)

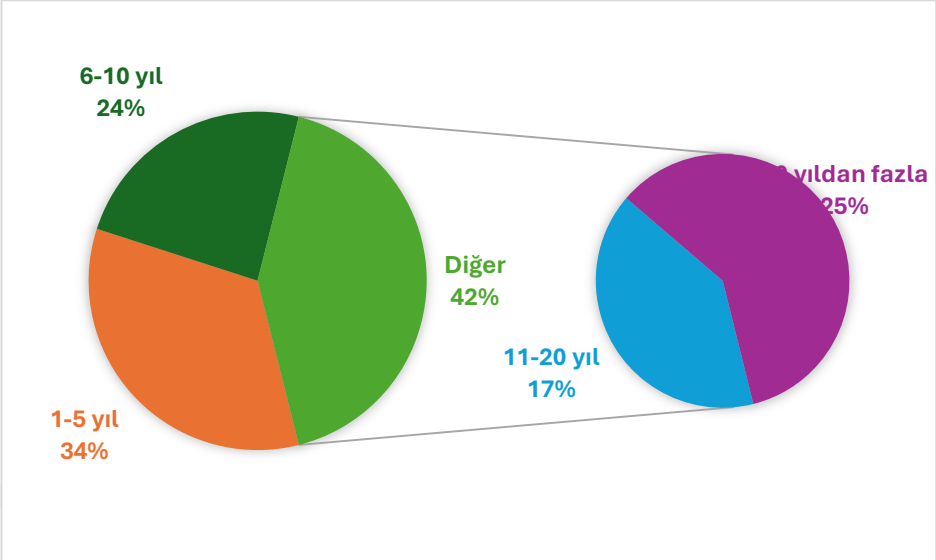
Bu dağılım, örneklemin büyük ölçüde muhasebe uygulamalarında aktif rol alan ve mükelleflerle doğrudan temas halinde bulunan meslek mensuplarından oluştuğunu göstermektedir. Yeminli Mali Müşavirlerin örneklem içerisindeki sınırlı oranı ise, bu

meslek grubunun hem sayıca daha az olması hem de daha çok denetim ve tasdik odaklı, görece uzmanlaşmış bir faaliyet alanına sahip olmasıyla açıklanabilir.

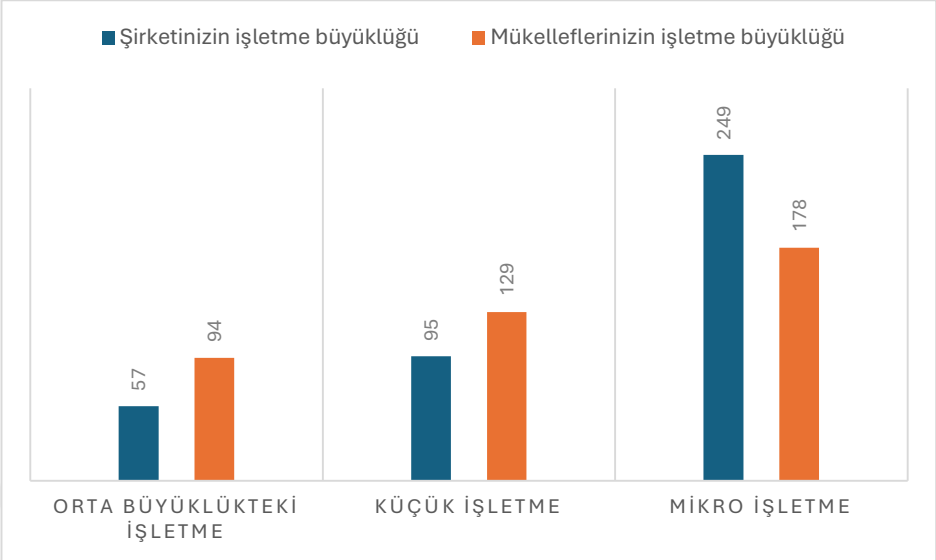
Şekil 4. Meslek Mensuplarına İlişkin Meslek Dağılımı

Katılımcıların serbest muhasebeci mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirlik mesleği ile ilişki süreleri incelendiğinde, örneklemin büyük ölçüde orta ve uzun mesleki deneyime sahip bireylerden oluştuğu görülmektedir. 1–5 yıl ve 6–10 yıl aralığındaki katılımcıların sayısının yüksek olması, mesleğe görece yakın dönemde giren ancak mesleki pratiği belirli ölçüde edinmiş bir grubun çalışmada güçlü biçimde temsil edildiğini göstermektedir. Buna karşılık 20 yıl ve üzeri deneyime sahip katılımcıların da kayda değer bir paya sahip olması, örneklemin yalnızca genç meslek mensuplarından değil, aynı zamanda uzun yıllara dayanan tecrübeye sahip bireylerden de oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bir yıldan az deneyime sahip katılımcıların sınırlı düzeyde kalması ise, bulguların büyük ölçüde mesleği fiilen icra eden ve deneyim birikimi bulunan bir kitleye dayandığını göstermektedir.

Şekil 5. Meslek Mensuplarına İlişkin Meslek Tecrübesi Durumu

Katılımcıların çalıştıkları işletmelerin büyüklüğü incelendiğinde, mesleki faaliyetlerin ağırlıklı olarak mikro ve küçük ölçekli işletmeler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle mikro işletmelerin gerek katılımcıların kendi çalıştıkları işletmelerde gerekse mükellef portföylerinde belirgin bir ağırlığa sahip olması, muhasebe mesleğinin uygulamada büyük ölçüde küçük ölçekli işletmelerin ihtiyaçları etrafında şekillendiğini göstermektedir. Buna karşılık orta büyüklükteki işletmelerin payı daha sınırlı düzeyde kalmaktadır. Bu dağılım, araştırma örnekleminin Türkiye'de mesleğin yaygın ve yerleşik uygulama yapısını yansıtan bir nitelik taşıdığını ortaya koymaktadır.

Şekil 6. Meslek Mensuplarına İlişkin Mükellef ve İşletme Büyüklüğü

4.2.2. Mesleğe İlişkin Bulgular

Muhasebe mesleğinde mevcut uygulamalar ile ideal meslek icrası algısı arasında belirgin bir ayrışma bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu ayrışma, özellikle Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler (SMMM) ile Yeminli Mali Müşavirler (YMM) arasında farklı yön ve yoğunluklarda gözlenmektedir.

SMMM'ler açısından değerlendirildiğinde, defter tutma ve beyanname düzenleme gibi operasyonel nitelikli görevlerin mevcut uygulamada en yüksek önceliğe sahip olduğu görülmektedir. Buna karşılık, aynı görevlerin ideal öncelik sıralamasında belirgin biçimde geriye düşmesi, meslek mensuplarının bu tür faaliyetleri zorunlu fakat mesleğin özünü temsil etmeyen işler olarak algıladığını göstermektedir. Özellikle defter tutma faaliyetinin birinci sıradan dördüncü sıraya gerilemesi, SMMM'lerin mesleki kimliklerini operasyonel yükten uzaklaştırma yönünde güçlü bir beklenti taşıdıklarına işaret etmektedir.

Buna karşılık, muhasebe sistemlerini kurma ve danışmanlık ile inceleme ve denetim faaliyetlerinin ideal öncelik sıralamasında üst basamaklara yükselmesi dikkat çekmektedir. Mevcut uygulamada görece geri planda kalan bu görevlerin idealde birinci ve ikinci sıralara yerleşmesi, SMMM'lerin mesleklerini danışmanlık, analiz ve uzmanlık

temelli bir yapıya dönüştürme arzusu içinde olduklarını ortaya koymaktadır. Bu durum, muhasebe mesleğinin katma değer üretme kapasitesinin mevcut koşullar altında tam olarak kullanılamadığına dair önemli bir ampirik gösterge sunmaktadır.

Tablo 6. Muhasebe Mesleğinde Mevcut Uygulamalar ve İdeal Uygulama Önceliklendirmesi SMMM Görüşü

Görev	Mevcut Öncelik	İdeal Öncelik	Değişim (Yorum)
Defter tutma	**1**	4	↓ Operasyonel yükten çıkmak isteniyor
Beyannameler	**2**	5	↓ Zorunlu ama idealde geri planda
Bilanço / K-Z	3	3	≈ Görece uyumlu
Sistem kurma & danışmanlık	4	**1**	↑ En büyük pozitif beklenti
İnceleme & denetim	5	**2**	↑ Uzmanlık rolüne yönelim
Tasdik işlemleri	6	6	≈ Düşük öncelik sürüyor

YMM'ler açısından tablo daha farklı bir görünüm arz etmektedir. YMM grubunda inceleme, denetim ve tasdik işlemleri, gerek mevcut gerekse ideal öncelik sıralamasında mesleğin merkezinde konumlanmaktadır. Özellikle tasdik işlemlerinin ideal sıralamada birinci sıraya yükselmesi, YMM'lerin mesleki rollerini büyük ölçüde güvence, doğrulama ve kamusal güven fonksiyonu üzerinden tanımladıklarını göstermektedir. İnceleme ve denetim faaliyetlerinin hem mevcut hem ideal sıralamada üst sıralarda yer alması ise, YMM'lerin meslek icrası ile ideal meslek algısı arasında görece yüksek bir tutarlılık bulunduğunu düşündürmektedir.

Buna karşılık, beyanname düzenleme gibi operasyonel faaliyetlerin YMM'ler açısından hem mevcut hem de ideal önceliklerde en alt sıralarda yer alması, bu görevin YMM meslek tanımıyla uyumlu görülmediğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu bulgu, 3568 sayılı Kanun'un meslekler arasında öngördüğü işlevsel ayrımın, YMM'ler açısından büyük ölçüde içselleştirildiğini göstermektedir.

Tablo 7. Muhasebe Mesleğinde Mevcut Uygulamalar ve İdeal Uygulama Önceliklendirmesi YMM Görüşü

Görev	Mevcut Öncelik	İdeal Öncelik	Değişim (Yorum)
Tasdik işlemleri	**2**	**1**	↑ Mesleğin merkezine yerleşiyor
İnceleme & denetim	**1**	**2**	≈ Merkezî rol korunuyor
Sistem kurma & danışmanlık	4	3	↑ Stratejik rol güçleniyor
Bilanço / K-Z	3	4	↓ İkincil rol
Beyannameler	5	5	≈ Meslek dışı algı

Genel olarak değerlendirildiğinde, SMMM'lerde mevcut–ideal farkın daha belirgin, YMM'lerde ise daha sınırlı olduğu söylenebilir. Bu durum, muhasebe mesleğinde yaşanan dönüşüm baskısının özellikle SMMM'ler üzerinde yoğunlaştığını; mevcut uygulama koşullarının SMMM'lerin ideal meslek rollerini hayata geçirmelerini zorlaştırdığını ortaya koymaktadır. Bulgular, meslek içi iş bölümünün ve uzmanlaşmanın güçlendirilmesine yönelik düzenlemelerin, muhasebe mesleğinin sürdürülebilirliği ve katma değer üretme kapasitesi açısından kritik önem taşıdığını göstermektedir.

Tablo, saha verilerinin belirli temalar etrafında güçlü bir biçimde yoğunlaştığını ve sorun–çözüm eşleşmelerinin rastlantısal değil, büyük ölçüde yapısal nitelik taşıdığını göstermektedir. Özellikle tahsilat ve ücret sorunları, haksız rekabet ve aşırı iş yükü başlıklarının öne çıkması, serbest muhasebeci mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirlik faaliyetinin yalnızca teknik uygulamalardan ibaret olmadığını; mesleğin kurumsal işleyişi, düzenleyici çerçevesi ve kamusal algısıyla doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Dikkat çekici bir diğer husus, çözüm önerilerinin bireysel uyum ya da meslek mensubunun kişisel çabalarına indirgenmemesidir. Katılımcılar, merkezi tahsilat mekanizmaları, bağlayıcı ücret tarifeleri, mevzuatın sadeleştirilmesi ve dijital altyapının güçlendirilmesi gibi daha çok kamusal politika ve yönetişim araçlarına vurgu yapmaktadır. Bu yaklaşım, sorunların kaynağının bireysel yetersizliklerden ziyade mevcut sistemin tasarım ve uygulama biçiminde arandığını göstermektedir

Tablo 8. Sorun ve Çözüm Önerileri

	Sorun Teması	Sahada Görünüm (örnek ifadelerin özeti)	Çözüm Önerisi Teması	Önerilen Çözüm (özet)
1	Tahsilat / Ücret	Ücretin geç/eksik ödenmesi, pazarlık, "komşunun muhasebecisi" yaklaşımı	Tahsilatın güvenceye alınması	Ücretin vergi gibi merkezi/otomatik tahsil edilmesi, gecikmeye yaptırım, sözleşme zorunluluğu
2	Haksız rekabet	Tarife altı ücret, etik dışı davranış, meslek içi rekabet baskısı	Denetim + bağlayıcı tarife / kota	Asgari ücret tarifesinin bağlayıcı olması, oda/kurum denetimi, kota (mükellef sayısı sınırı)
3	Aşırı iş yükü / Angarya	Bildirim-beyan yoğunluğu, "her şey bize kaldı", yıl boyu yoğun takvim	Sadeleştirme + yük azaltma	Beyan/bildirimlerin birleştirilmesi, gereksiz bildirimlerin kaldırılması, sürelerin öngörülebilir planlanması
4	Sürekli değişen mevzuat	Mevzuatın sık değişmesi, yorum farklılıkları, kısa uyum süresi	Mevzuat istikrarı + rehberlik	Değişikliklerin sade ve uygulanabilir olması, önceden duyuru, örnekli rehber/tek portal
5	Dijital altyapı / Sistem arızaları	GİB–SGK sistemlerinin yavaş/çökmesi, e-defter süreçleri	Altyapı güçlendirme + entegrasyon	Güçlü sunucu, tek çatı platform, entegrasyon, teknik destek hatları; e-defter sürelerinin rasyonelleştirilmesi
6	Mükellef bilinçsizliği / belge akışı	Evrak geç geliyor, finansal okuryazarlık düşük, "işin kapsamı anlaşılmıyor"	Mükellef eğitimi + kriter	Şirket kurmadan önce zorunlu eğitim, vergi bilinci, belge düzeni standartları; bilgilendirme seminerleri
7	Mesleki itibar / saygı kaybı	"Değer görmeme", mesleğin küçümsenmesi, kamu/işveren algısı	Tanıtım + temsil gücü	Kamu spotu/bilinçlendirme, TÜRMOB/odaların daha etkin temsili, hak/itibar artırıcı düzenlemeler
8	Personel/kalifiye eleman eksikliği	Nitelikli eleman bulamama, staj-eğitim yetersizliği	Uygulamalı eğitim + teşvik	Meslek içi kurslar, üniversitelerde uygulamalı eğitim, personel yetiştirme programı, mali teşvik
9	Kamu kurumlarıyla koordinasyon sorunu	Vergi dairesine erişim, iletişim kopukluğu, mükerrer veri talepleri	Yetki-iletişim netliği + veri paylaşımı	Kurumlar arası veri entegrasyonu, yetki tazmini, tek veri havuzu, erişilebilir destek/iletişim kanalı
10	Sorumluluk belirsizliği / müteselsil risk	Mükellefin hatası meslek mensubuna yükleniyor, stres artıyor	Sorumluluk sınırı + yasal netlik	Sorumlulukların net çizilmesi, bazı yükümlülüklerde yetki–sorumluluk dengesi, hukuki koruma mekanizmaları

Serbest muhasebeci mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirlik mesleğinin sürdürülebilirliği ve niteliğinin korunabilmesi için parçalı ve geçici düzenlemelerden ziyade, tahsilat güvenliği, mevzuat istikrarı, dijital entegrasyon ve mesleki itibarın güçlendirilmesini birlikte ele alan bütüncül bir reform perspektifine duyulan ihtiyacı açık biçimde ortaya koymaktadır.

Frekans dağılımı, serbest muhasebeci mali müşavirlerin ve yeminli mali müşavirlerin karşılaştıkları sorunları büyük ölçüde yapısal ve dışsal faktörler üzerinden tanımladığını göstermektedir. Özellikle mali mevzuatlardan kaynaklanan sorunlar (%56,1) açık ara ilk sırada yer almakta; bu durum, mevzuatın kapsamı, karmaşıklığı ve uygulama sıklığının mesleki pratiği belirleyen temel unsur olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Mevzuata ilişkin sorunların bu denli baskın olması, meslek mensuplarının karşılaştıkları güçlükleri bireysel yeterliliklerden ziyade, düzenleyici çerçevenin niteliğiyle ilişkilendirdiğine işaret etmektedir.

İkinci sırada yer alan mesleki çerçevede meydana gelen sorunlar (%28,2), meslek içi işleyiş, etik, rekabet ve uygulama farklılıklarının önemli bir sorun alanı oluşturduğunu göstermektedir. Bu bulgu, mesleğin kendi iç dinamiklerinin de en az dış düzenlemeler kadar belirleyici olduğunu düşündürmektedir.

Buna karşılık, mükelleflerin faaliyet gösterdiği sektörden kaynaklanan sorunlar (%11,0) daha sınırlı bir ağırlığa sahip olup, sektörel farklılıkların sorun algısında ikincil bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Meslek örgütleri (%3,0) ve doğrudan mükellef kaynaklı sorunlar (%1,7) ise görece düşük oranlarla ifade edilmiştir. Bu durum, sorunların esasen bireysel aktörlerden değil, daha çok sistemin genel işleyişinden kaynaklandığı yönünde ortak bir algının varlığına işaret etmektedir.

Tablo 9. Sorunların Dağılımı

Sorun Kaynağı (Tema)	Frekans (n)	(%)
Mali mevzuatlardan kaynaklanan sorunlar	225	56.1%
Mesleki çerçevede meydana gelen sorunlardan kaynaklanan sorunlar	113	28.2%
Mükelleflerinizin faaliyet göstermekte olduğu sektörden kaynaklanan sorunlar	44	11.0%

Meslek Örgütleri (Oda/Birlik) Kaynaklı Sorunlar	12	3.0%
Mükellef Kaynaklı Sorunlar	7	1.7%

Bulgular, serbest muhasebeci mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirlik mesleğinin itibarına ilişkin algının belirgin biçimde olumsuz ağırlıklı olduğunu göstermektedir. Katılımcıların yaklaşık üçte ikisi, mesleğin toplum ve mükellef nezdinde hak ettiği değeri görmediği kanaatindedir. Orta düzey değerlendirmeler, mesleğin tamamen itibarsız olmadığı ancak mevcut koşullarda yetersiz bir konumda algılandığını düşündürmektedir. Olumlu algının görece sınırlı kalması ise, mesleğin stratejik ve danışmanlık yönünün görünürlüğünün henüz yeterince güçlenmediğine işaret etmektedir. Genel tablo, itibar sorununun istisnai değil, yaygın ve yapısal bir algı problemi olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

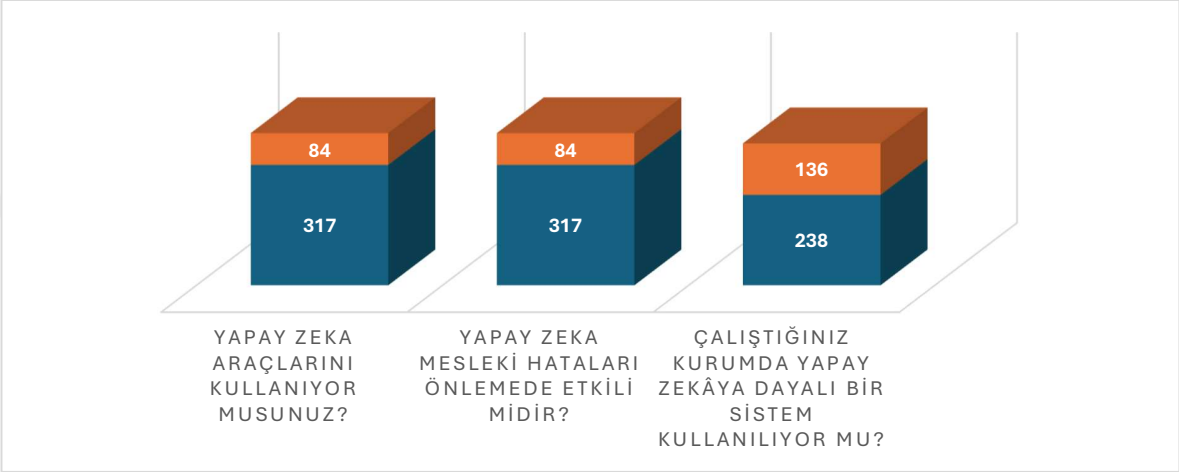
Tablo 10. Meslek İtibar Algısı

	İtibar Algısı	Tanım (özet)	Frekans	Oran
1	Olumsuz / Düşük İtibar	Mesleğin itibarsızlaştığı, değer görmediği, "evrakçı" algısının baskın olduğu görüşler	249	62%
2	Orta / Yetersiz İtibar	Ne tamamen olumsuz ne de tatmin edici; "olması gerekenden düşük/orta" değerlendirmeleri	96	24%
3	Olumlu / İtibarlı	Mesleğin saygın, değerli ve itibarlı görüldüğü değerlendirmeler	56	14%

4.2.3. Yapay Zeka Kullanımına İlişkin Bulgular

Kurumsal düzeyde yapay zekâ sistemlerinin kullanımı bireysel kullanıma kıyasla daha sınırlıdır. Katılımcıların yaklaşık %59,4'ü çalıştığı kurumda yapay zekâ tabanlı bir sistem bulunduğunu, %33,9'u ise böyle bir sistemin henüz kullanılmadığını ifade etmiştir. Bu durum, bireysel düzeyde teknolojik adaptasyonun kurumsal dönüşümden daha hızlı ilerlediğini göstermektedir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, muhasebe mesleğinde yapay zekâya yönelik farkındalık ve kullanım düzeyinin yüksek olduğu; ancak kurumsal altyapı, eğitim ve standartlaşma süreçlerinin bireysel eğilimlerin gerisinde kaldığı anlaşılmaktadır.

Bu sonuçlar, yapay zekâ teknolojilerinin muhasebe mesleğinde yalnızca teknik bir araç değil, aynı zamanda mesleki karar alma süreçlerini destekleyen bir unsur olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Katılımcıların büyük bölümü, yapay zekâyı mesleki doğruluk, verimlilik ve hız açısından önemli bir avantaj olarak değerlendirmekte; buna karşın uygulamanın kurumsal düzeyde yaygınlaştırılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Şekil 7. Meslek Mensuplarına İlişkin Yapay Zeka Kullanım Durumu

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların büyük çoğunluğu, yapay zekâ teknolojileri hakkında orta düzeyde bilgiye sahip olduğunu belirtmiştir. Toplam 401 katılımcının 216'sı (%53,9) bilgi düzeyini "orta" olarak tanımlarken, 87'si (%21,7) "iyi", 19'u (%4,7) "çok iyi", 71'i (%17,7) "az" ve yalnızca 8'i (%2,0) "hiç yok" yanıtını vermiştir.

Bu bulgu, muhasebe meslek mensuplarının genel olarak yapay zekâ teknolojilerine ilişkin farkındalık düzeyinin yüksek, ancak uzmanlık düzeyinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Katılımcıların yarısından fazlası teknolojiyi tanımakta ve işlevleri hakkında bilgi sahibi olduğunu ifade etmektedir; ancak yalnızca küçük bir kesim bu konuda ileri düzey bilgiye sahip olduğunu belirtmiştir.

Sonuçlar, yapay zekâya yönelik bilgi düzeyinin geniş bir tabana yayılmakla birlikte derinleşmediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, mesleki eğitimlerin ve sürekli öğrenme programlarının önemini göstermekte; muhasebe alanında yapay zekâ okuryazarlığının artırılmasına yönelik sistematik bir yaklaşımın gerekliliğine işaret etmektedir. Özellikle

“orta” düzeyde bilgiye sahip olan geniş katılımcı grubunun, uygun eğitim ve uygulama desteğiyle teknolojiyi daha etkin biçimde kullanabilecek potansiyele sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 11. Yapay Zekâ Teknolojileri Hakkında Bilginiz Var Mı?”

	Frekans	**%**
Orta	216	53.9%
İyi	87	21.7%
Az	71	17.7%
Çok iyi	19	4.7%
Hiç yok	8	2.0%

Çalışma bulgularına göre, katılımcıların büyük çoğunluğu yapay zekânın muhasebe mesleğini olumlu yönde etkilediğini düşünmektedir. Toplam 401 katılımcının 340’ı (%84,8) “yapay zekânın olumlu etkileri olduğunu” belirtirken, 61 katılımcı (%15,2) bu teknolojinin olumsuz etkiler doğurduğunu ifade etmiştir.

Bu dağılım, meslek mensuplarının genel olarak yapay zekâyı mesleğin geleceği açısından bir tehditten çok fırsat olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Katılımcıların büyük kısmı, yapay zekânın muhasebe uygulamalarında verimliliği artırdığını, hata payını azalttığını ve karar alma süreçlerini hızlandırdığını vurgulamaktadır. Öte yandan, olumsuz görüş bildirenler, teknolojinin istihdam kayıplarına yol açabileceği, mesleğin geleneksel işlevlerini dönüştüreceği ve etik sınırların bulanıklaşmasına neden olabileceği yönünde kaygı taşımaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, yapay zekânın meslek üzerindeki etkisine ilişkin algının baskın biçimde olumlu olduğu; ancak bu olumlu yaklaşımın, teknolojik ilerlemenin mesleki rol, etik sorumluluk ve insan faktörüne ilişkin endişeleri tamamen ortadan kaldırmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 12. Yapay Zekanın Mesleğinizi Etkilemesi Hakkına Düşünceniz Nedir?

	Frekans	**%**
Olumlu etkileri olmaktadır	340	84.8%
Olumsuz etkileri olmaktadır.	61	15.2%

Veriler incelendiğinde, yapay zekâ araçlarını kullanan muhasebe meslek mensuplarının büyük çoğunluğunun bu teknolojinin mesleğe olumlu etkileri olduğunu düşündüğü görülmektedir. Katılımcıların 294'ü (%72,9) hem yapay zekâ araçlarını kullanmakta hem de bu teknolojinin mesleği olumlu etkilediğini ifade etmektedir. Buna karşılık, yapay zekâ kullandığı hâlde olumsuz etkilerinden söz eden katılımcı sayısı oldukça düşüktür (12 kişi, %3,0).

Diğer yandan, yapay zekâ araçlarını kullanmayan katılımcılar arasında olumsuz görüş oranı belirgin biçimde artmaktadır. Bu gruptaki 46 kişi (%11,5) olumlu, 49 kişi (%12,2) ise olumsuz etkilerden söz etmiştir. Bu tablo, yapay zekâ araçlarını aktif olarak deneyimleyen meslek mensuplarının, teknolojinin katkılarını daha somut biçimde gözlemlediğini; buna karşın henüz kullanmayanların belirsizlik, güvensizlik veya mesleki tehdit algısı nedeniyle daha olumsuz bir tutum sergilediğini göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, yapay zekâ kullanım düzeyi ile bu teknolojinin mesleğe yönelik algısı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle, yapay zekâyı kullanan muhasebeciler teknolojiyi yenilik, verimlilik ve hata azaltma aracı olarak görürken; kullanmayanlar onu mesleğin geleneksel yapısını zayıflatabilecek bir unsur olarak değerlendirme eğilimindedir. Bu durum, mesleki dönüşüm sürecinde teknolojiye uyumun algı farklılıklarını belirleyen temel faktörlerden biri olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 13. Yapay Zeka Kullanımı ve Mesleğe Etkisi

		Yapay zeka araçlarını kullanıyor musunuz?	
		Evet	Hayır
Yapay zekanın mesleğinizi etkilemesi hakkına düşünceniz nedir?	Olumlu etkileri olmaktadır	294	46
	Olumsuz etkileri olmaktadır.	12	49
	Toplam	306	95

Araştırma bulgularına göre katılımcıların büyük çoğunluğu, yapay zekânın muhasebe mesleğinde destekleyici bir rol üstleneceğini düşünmektedir. Katılımcıların %61,6'sı (247 kişi) "yapay zekâ yardımcı olacak ama yerini almayacak" ifadesine katılmıştır. Bu görüş,

meslek mensuplarının teknolojiyi bir ikame unsuru olarak değil, mesleki süreçleri kolaylaştıran tamamlayıcı bir araç olarak gördüklerini göstermektedir.

Diğer yandan, %23,9'luk (96 kişi) bir kesim yapay zekânın "yeni mesleki roller oluşturacağını" belirtmiştir. Bu yanıt, teknolojinin yalnızca mevcut işleri dönüştürmekle kalmayıp, aynı zamanda danışmanlık, veri analizi, sistem denetimi ve etik gözetim gibi alanlarda yeni uzmanlık biçimlerine zemin hazırlayabileceği yönündeki beklentiyi yansıtmaktadır.

Buna karşılık, %14,5'lik (58 kişi) bir grup yapay zekânın "muhasebecilerin yerini alacağı" görüşündedir. Bu oran düşük olmakla birlikte, mesleğin geleceğine ilişkin otomasyon ve istihdam kaybı endişelerinin tamamen ortadan kalkmadığını göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcılar yapay zekâyı mesleğin merkezinden uzaklaştıran değil, dönüştüren bir güç olarak algılamaktadır. Muhasebecilerin bilgi, yorumlama ve etik karar alma yetkinlikleri, teknolojinin yaygınlaşmasına rağmen mesleğin özünü koruyan temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 14. Yapay Zeka Kullanımının Katkısı

"Sizce yapay zekâ: …"	**Frekans**	**%**
Yardımcı olacak ama yerini almayacak	247	61.6%
Yeni mesleki roller oluşturacak	96	23.9%
Muhasebecilerin yerini alacak	58	14.5%

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların büyük çoğunluğu, yapay zekânın muhasebe mesleği üzerinde verimlilik ve zaman tasarrufu açısından olumlu etkiler yaratacağı görüşündedir. Katılımcıların 199'u (%49,6) "zaman kazancı sağlar" seçeneğini, 140'ı (%34,9) ise "verimliliği artırır" seçeneğini işaretlemiştir. Buna karşın 54 katılımcı (%13,5) "istihdam kayıplarına yol açar" yanıtını vermiştir. "Hepsi" diyenlerin oranı yalnızca %0,7 (3 kişi), "diğer" yanıtı verenlerin oranı ise %1,3 (5 kişi) düzeyindedir.

Nitel yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların önemli bir kısmının yapay zekânın yalnızca otomasyon ve hız sağlamakla sınırlı olmadığı, aynı zamanda yorumlama, danışmanlık ve hukuki değerlendirme gibi mesleğin üst düzey bilişsel alanlarını da etkileyebileceği yönünde görüş bildirdiği görülmüştür. Bazı katılımcılar, "yorum ve müşavirlik yönünde gelişim sağlayamayan meslek mensupları piyasada olamayacak" ya da "mesleğimizi bitirebilir" ifadeleriyle teknolojinin dönüştürücü ve seçici etkisine dikkat çekmiştir. Diğer yandan, "bir yanı ile verimlilik ve zaman tasarrufu sağlarken diğer yanı ile hukuku lafzı ve ruhu ile yorumlayabilme kabiliyetine sahip meslek mensuplarının sayısını azaltıyor" şeklindeki ifadeler, yapay zekânın mesleğin etik ve düşünsel yönü üzerinde potansiyel riskler taşıdığına işaret etmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların çoğunluğu yapay zekâyı operasyonel fayda sağlayan bir yenilik olarak görmekte; ancak aynı zamanda mesleğin niteliksel ve insan odaklı yönlerinin zayıflaması ihtimaline de dikkat çekmektedir. Bu durum, teknolojik ilerlemenin muhasebe mesleğinde verimlilik artışı ile mesleki kimliğin korunması arasında bir denge arayışını zorunlu kıldığını göstermektedir.

Tablo 15. Yapay Zekanın Etkilerinin Olası Etkileri Nelerdir?

	Frekans	**Oran (%)**
Verimliliği arttırır	140	34.9%
Zaman kazancı sağlar	199	49.6%
İstihdam kayıplarına yol açar	54	13.5%
Hepsi	3	0.7%
Diğer	5	1.2%

Araştırma bulgularına göre, muhasebe meslek mensuplarının yapay zekâya karşı sahip oldukları en önemli avantaj olarak "muhakeme gücü" ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların %38,4'ü (154 kişi) muhakeme gücünü en belirleyici üstünlük olarak belirtmiştir. Bu sonuç, muhasebe mesleğinin yalnızca teknik bilgiye değil, aynı zamanda eleştirel düşünme, değerlendirme ve karar verme yetkinliklerine dayandığını ortaya koymaktadır.

Katılımcıların %20,2'si (81 kişi) "yorumlama yeteneği"ni, %20'si (80 kişi) "mesleki etik"i ve yine %20'si (80 kişi) "insan ilişkilerini" muhasebecilerin yapay zekâ karşısındaki en önemli avantajları olarak görmektedir. Bu üç unsur, mesleğin insani boyutunu ve teknolojinin henüz tam olarak taklit edemediği nitelikleri temsil etmektedir. Katılımcılar, muhasebenin yalnızca sayısal işlem değil, aynı zamanda etik değerlere dayalı, ilişki yönetimi ve mesleki yargı gerektiren bir alan olduğunu vurgulamaktadır.

Bunun yanında, %1,2 oranında (5 kişi) katılımcı "hız ve otomasyon" veya "mesleki muhakeme çok önemli" gibi bireysel ifadelerle alternatif görüşler sunmuştur. Bu oran düşük olmakla birlikte, bazı katılımcıların yapay zekâyı destekleyici bir araç olarak gördüğünü göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, muhasebecilerin yapay zekâ karşısındaki en güçlü yönlerinin insan muhakemesi, etik duyarlılık ve sosyal iletişim becerileri olduğu görülmektedir. Bu bulgu, mesleğin geleceğinde teknik bilgi kadar değer temelli düşünme ve yorumlama kapasitesinin de belirleyici olacağını göstermektedir.

Tablo 16. Sizce Yapay Zekâya Karşı Muhasebecilerin En Önemli Avantajı Nedir?

Seçenek	Frekans	Oran (%)
Muhakeme gücü	154	38.4%
Yorumlama yeteneği	81	20.2%
Mesleki etik	80	20.0%
İnsan ilişkileri	80	20.0%
Diğer (tekil yanıtlar: "Hız ve otomasyon", "Mesleki muhakeme çok önemli", vb.)	5	1.2%

4.2.4. Demografik ve Mesleki Özelliklere Göre Yapay Zekâ Algı ve Kullanımına İlişkin Bulgular

Bu bölümde serbest muhasebe yeminli mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirlik mesleklerini yürütenlerin yapay zekâya ilişkin kullanım düzeyleri, algıları ve mesleki tutumlarının demografik ve mesleki özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını

incelemek amacıyla yapılan ki-kare analizlerinden elde edilen bulgular aşağıda bütüncül bir çerçevede sunulmaktadır.

Öncelikle yaş değişkeni ile yapay zekâya ilişkin tutum ve algılar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan analizler, yaş grupları ile yapay zekânın mesleği etkileme biçimine yönelik genel değerlendirmeler arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunduğunu göstermektedir. Özellikle genç yaş gruplarında yapay zekânın meslek üzerinde olumlu etkiler yarattığına yönelik algının daha güçlü olduğu, ileri yaş gruplarında ise bu olumlu algının zayıfladığı ve olumsuz değerlendirmelerin görece arttığı görülmektedir.

Tablo 17. Yaş ile Yapay Zekânın Mesleğe Etkisine İlişkin Algı Arasındaki İlişki

Yaş Grubu	Olumlu	Olumsuz	Toplam
25–34	62	86	148
35–44	68	51	119
45–54	49	26	75
55–64	35	13	48
65+	10	1	11
Toplam	**224**	**177**	**401**

Ki-kare sonuçları: $\chi^2(4)=25,67$; $p<0,001$; Cramer's $V=0,253$

Benzer şekilde yaş ile çalışılan kurumda yapay zekâya dayalı sistemlerin kullanımı arasında da anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Genç katılımcıların görev yaptıkları kurumlarda yapay zekâ tabanlı sistemlerin kullanım oranı daha yüksek iken, yaş ilerledikçe bu oran belirgin biçimde düşmektedir. Bu bulgu, dijital dönüşümün mesleki pratiklere yansımasında kuşaklar arası farklılıkların etkili olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 18. Yaş ile Kurumda Yapay Zekâ Tabanlı Sistem Kullanımı Arasındaki İlişki

Yaş Grubu	Evet	Hayır	Toplam
25–34	135	13	148
35–44	90	29	119
45–54	54	21	75
55–64	32	16	48

65+	6	5	11
Toplam	**317**	**84**	**401**

Ki-kare sonuçları: $\chi^2(4)=24,75$; $p<0,001$; Cramer's V=0,248

Yaş değişkeni ile yapay zekânın muhasebe mesleğine etkisine ilişkin genel algı arasındaki ilişki de anlamlı bulunmuştur. Genç yaş gruplarında yapay zekânın muhasebe mesleğini olumlu yönde etkilediği görüşü baskınken, ileri yaş gruplarında olumsuz algıların arttığı dikkat çekmektedir. Bu durum, mesleki alışkanlıklar ve teknolojik uyum kapasitesinin algısal farklılaşmada önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Tablo 19. Yaş ile Yapay Zekânın Muhasebe Mesleğine Etkisine Yönelik Genel Durum

Yaş Grubu	Olumlu	Olumsuz	Toplam
25–34	135	13	148
35–44	93	26	119
45–54	44	31	75
55–64	29	19	48
65+	5	6	11
Toplam	**306**	**95**	**401**

Ki-kare sonuçları: $\chi^2(4)=43,83$; $p<0,001$; Cramer's V=0,331

Mesleki deneyim süresi ile yapay zekâya ilişkin değişkenler arasındaki ilişkiler de benzer bir örüntü sergilemektedir. Mesleğe yeni başlayan veya görece kısa süredir meslekle ilişkili olan katılımcıların yapay zekâ araçlarını kullanma oranlarının daha yüksek olduğu, mesleki deneyim süresi arttıkça kullanım oranlarının azaldığı tespit edilmiştir.

Tablo 20. Mesleki Süre ile Yapay Zekâ Araçlarını Kullanma Durumu Arasındaki İlişki

Mesleki Süre	Evet	Hayır	Toplam
1–5 yıl	110	26	136
6–10 yıl	74	22	96
11–20 yıl	43	25	68
20+ yıl	66	35	101
Toplam	**293**	**108**	**401**

Ki-kare sonuçları: $\chi^2(3)=11,41$; p=0,010; Cramer's V=0,169

Mesleki süre ile yapay zekânın meslek üzerindeki etkilerine ilişkin değerlendirmeler arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır. Kısa ve orta vadeli mesleki deneyime sahip katılımcılar yapay zekâyı daha çok fırsat ve destekleyici bir unsur olarak değerlendirirken, uzun yıllardır mesleği icra eden katılımcıların yapay zekâyı daha temkinli ve yer yer tehdit unsuru olarak algıladıkları görülmektedir.

Tablo 21. Mesleki Süre ile Yapay Zekânın Mesleğe Etkisine İlişkin Algı

Mesleki Süre	Olumlu	Olumsuz	Toplam
1–5 yıl	62	74	136
6–10 yıl	52	44	96
11–20 yıl	41	27	68
20+ yıl	69	32	101
Toplam	**224**	**177**	**401**

Ki-kare sonuçları: $\chi^2(3)=12,83$; p=0,005; Cramer's V=0,179

Benzer biçimde mesleki deneyim süresi ile çalışılan kurumda yapay zekâya dayalı sistemlerin kullanımı arasında da anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Mesleğe daha yakın dönemde giren katılımcıların çalıştıkları kurumlarda yapay zekâ tabanlı uygulamaların daha yaygın olduğu, uzun süredir meslekte bulunan katılımcıların ise daha geleneksel çalışma ortamlarında yer aldıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 22. Mesleki Süre ile Kurumda Yapay Zekâ Sistemi Kullanımı Arasındaki İlişki

Mesleki Süre	Evet	Hayır	Toplam
1–5 yıl	121	15	136
6–10 yıl	81	15	96
11–20 yıl	47	21	68
20+ yıl	68	33	101
Toplam	**317**	**84**	**401**

Ki-kare sonuçları: $\chi^2(3)=22,16$; p<0,001; Cramer's V=0,235

Ayrıca mesleki süre ile yapay zekânın muhasebe mesleğine etkisine yönelik genel algı arasında da güçlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Mesleki kıdem arttıkça yapay zekânın

meslek üzerindeki olumsuz etkilerine yönelik algının belirgin biçimde güçlendiği görülmektedir.

Tablo 23. Mesleki Süre ile Yapay Zekânın Muhasebe Mesleğine Etkisine Yönelik Genel Algı

Mesleki Süre	Olumlu	Olumsuz	Toplam
1–5 yıl	121	15	136
6–10 yıl	80	16	96
11–20 yıl	49	19	68
20+ yıl	56	45	101
Toplam	**306**	**95**	**401**

Ki-kare sonuçları: $\chi^2(3)=39,68$; $p<0,001$; Cramer's V=0,315

Genel olarak değerlendirildiğinde, hem yaş hem de mesleki deneyim süresi değişkenlerinin yapay zekâ kullanım düzeyi, kurum içi teknolojik altyapı ve yapay zekânın mesleğe etkisine yönelik algılar üzerinde anlamlı farklılaşmalara yol açtığı ortaya konulmuştur. Bu bulgular, yapay zekâya ilişkin tutumların yalnızca teknolojinin kendisiyle değil, bireylerin mesleki geçmişleri, deneyimleri ve çalışma bağlamlarıyla da yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Elde edilen sonuçlar, muhasebe mesleğinde dijital dönüşüm süreçlerinin yönetilmesinde kuşaklar arası farkların ve mesleki deneyim düzeylerinin dikkate alınmasının önemine işaret etmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma, muhasebe meslek mensuplarının yapay zekâ ve dijitalleşme sürecine yönelik algılarını, kullanım pratiklerini ve bu teknolojilerin mesleğin geleceği üzerindeki muhtemel etkilerine ilişkin değerlendirmelerini bütüncül bir çerçevede incelemiştir. Elde edilen bulgular, muhasebe mesleğinde dijital dönüşümün artık kaçınılmaz bir gerçeklik olarak kabul edildiğini, ancak bu dönüşümün hızının ve derinliğinin bireysel, kurumsal ve yapısal faktörlere bağlı olarak farklılaştığını ortaya koymaktadır.

Demografik bulgular, muhasebe mesleğinin giderek daha dengeli ve kapsayıcı bir yapıya evrildiğini göstermektedir. Erkeklerin sayısal üstünlüğü sürmekle birlikte, kadın meslek mensuplarının artan temsiliyeti mesleğin geleneksel yapısında önemli bir dönüşüme işaret etmektedir. Eğitim düzeyine ilişkin sonuçlar ise muhasebe meslek mensuplarının büyük ölçüde lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim almış nitelikli bir insan kaynağına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, meslek mensuplarının dijital teknolojileri anlama ve değerlendirme kapasitesinin görece yüksek olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Araştırma sonuçları, yapay zekâ teknolojilerinin muhasebe mesleğinde belirli bir olgunluk aşamasına ulaştığını göstermektedir. Katılımcıların büyük bir bölümü, yapay zekâ araçlarını aktif olarak kullandığını ve bu teknolojilerin mesleki hataların azaltılması, işlem hızının artırılması ve verimlilik sağlanması açısından önemli katkılar sunduğunu ifade etmiştir. Buna karşılık, yapay zekâ kullanımına mesafeli duran meslek mensuplarının, teknolojinin mesleki faydalarına ilişkin daha temkinli ve kuşkucu bir yaklaşım sergilediği görülmektedir. Bu durum, teknolojiyle doğrudan temasın ve deneyimin, algı ve tutumlar üzerinde belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir.

Mesleğin geleceğine ilişkin değerlendirmeler, yapay zekânın muhasebe mesleğini tamamen ikame eden bir unsur olarak algılanmadığını, aksine mesleki süreçleri destekleyen ve dönüştüren bir araç olarak konumlandırıldığını ortaya koymaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu, muhasebecilerin bilgi, yorumlama ve etik karar alma yetkinliklerinin yapay zekâ karşısında önemini koruyacağını düşünmektedir. Bununla birlikte, azımsanmayacak bir kesimin istihdam kaybı ve mesleğin geleneksel işlevlerinin

zayıflaması yönünde kaygılar taşıdığı da görülmektedir. Bu bulgu, teknolojik dönüşümün muhasebe mesleği açısından fırsatlar kadar riskler de barındırdığını göstermektedir.

Çapraz tablo ve ki-kare analizleri, yapay zekâya yönelik algı ve kullanım düzeylerinin tek tip olmadığını; mesleki deneyim süresi, işletme ölçeği ve mükellef profili gibi değişkenlere bağlı olarak anlamlı biçimde farklılaştığını ortaya koymuştur. Özellikle mesleki deneyimi daha sınırlı olan muhasebecilerin dijitalleşmeyi daha olumlu ve fırsat odaklı değerlendirdiği, deneyim arttıkça ise daha temkinli bir yaklaşımın benimsendiği gözlenmiştir. Benzer biçimde, kurumsallaşma düzeyi yüksek ve daha büyük ölçekli yapılarda yapay zekâ kullanımının daha yaygın olduğu; mikro ve küçük ölçekli işletmelerde ise maliyet, altyapı ve bilgi eksikliğinin sınırlayıcı rol oynadığı anlaşılmaktadır.

Araştırmanın dikkat çekici bulgularından biri, muhasebe meslek mensuplarının yapay zekâ karşısındaki en önemli avantajlarını insan muhakemesi, yorumlama yeteneği, mesleki etik ve insan ilişkileri olarak tanımlamalarıdır. Bu sonuç, muhasebe mesleğinin yalnızca teknik bilgi ve otomasyonla açıklanamayacağını; etik sorumluluk, eleştirel düşünme ve sosyal etkileşim gibi insani yetkinliklerin mesleğin temelini oluşturmaya devam edeceğini göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, bu çalışma muhasebe mesleğinde yapay zekâ ve dijitalleşmenin yalnızca teknolojik bir dönüşüm olmadığını, aynı zamanda mesleki kimliği, çalışma biçimlerini ve sorumluluk anlayışını yeniden şekillendiren çok boyutlu bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular, yapay zekânın muhasebe mesleğinde verimlilik ve doğruluk açısından önemli kazanımlar sunduğunu; ancak bu kazanımların sürdürülebilir olabilmesi için insan faktörünün, etik duyarlılığın ve mesleki muhakemenin merkeze alınması gerektiğini göstermektedir. Bu çerçevede, muhasebe mesleğinin geleceğine yönelik politika ve eğitim yaklaşımlarının, teknolojik yetkinliklerle birlikte insani ve etik becerileri de güçlendiren bütüncül bir anlayışla ele alınmasının zorunlu olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

Akkoç, A. (2019, Ağustos). Serbest Muhasebeci Mali MüŞavirlerin ve Yeminli Mali MüŞavirlerin Vergi Sistemindeki Yeri ve Önemi: Afyonkarahisar İli Örneği. Uşak: Uşak Üniversitesi.

Apak, T. (2018). Muhasebe Finans ve Denetim Sektöründe Mali Müşavirlerin Rolü. *3. International Trakya Accounting Finance and Auditing Symposium.* Trakya Üniversitesi. Nisan 2, 2025 tarihinde alındı

Arslan, Y. (2024). Türkiye'de Mali Müşavirlik Meslek Ana Bileşenlerinden Kaynaklanan Sorunların Muhasebecinin Çalışma Performansına Etkisi. İstanbul, Türkiye: Gebze Teknik Üniversitesi.

Aslan, F. (2023, Ekim). Covid-19 Pandemi Sürecinde Mali Müşavirlerin Ve Mükelleflerin Karşılaştıkları Problemler Ve Vergi Mevzuatlarında Yapılan Sürekli Değişimlere Yönelik Araştırma. Mersin: Çağ Üniversitesi.

Aşuk, B. (2025, Ocak). Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Yetki ve Sorumluluklarının Değerlendirilmesi: Denizli İli Örneği. Denizli, Türkiye: Pamukkale Üniversitesi.

Atasel, O. Y., & Şeker, Y. (2017). *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları*, s. 400.

Beşel, F., & Çokgezer, C. (2015). Maliye Alanında e-Teknolojiler ve Etkinliği. *1(1)*. International Journal of Economical Studies.

Çağan, H. (2024, Ocak). Muhasebe Mesleğinde E-Dönüşüm ve Elektronik Belge Uygulamalarına Geçişin Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Açısından Değerlendirilmesi: Sivas'ta Bir Uygulama. Sivas, Türkiye: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.

Çelik, S. (2024). Blokzincir Teknolojisinin Finansal Bilgi Manipülasyonunu (Muhasebe Hilelerini) Azaltmada Kullanılması : İstanbul'daki Mali Müşavirler Üzerine Ampirik Araştırma. İstanbul, Türkiye: Altınbaş Üniversitesi.

DEMİR, İ. C. (2008). *Vergi Ahlakı ve Belirleyenleri Ege Bölgesi Örneği.* Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı.

Demir, M., Çiçekay, H., Arslan, Ö., & Arslan, E. (2016). Muhasebe Meslek Mensuplarının Bağımsız Denetçilik Mesleği Hakkındaki Düşünceleri: Van İlinde Bir Araştırma. *17(1)*, 37-56. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi.

Emin Kurtcebe, M. U. (2016). Türkiye Ekonomisinde Mali Müşavirlik Mesleği ve Mesleğe Giriş Süreci. *(116)*, 89-99. İzmir: İzmir SMMMO Dayanışma Dergisi.

Erdal Yılmaz, S. Y. (2015, Ocak). Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Mesleki Etik Algısı: Samsun Örneği. Muhasebe ve Finansman Dergisi.

Ergin, E. (1992). *İşletme Politikası.* İstanbul: Der Yayınları.

euse.tesmer.org.tr. (2025, Ekim 23). *Anasayfa: e-USE Eğitim Portalı*. e-USE Eğitim Portalı Web Sitesi: https://euse.tesmer.org.tr/ adresinden alındı

Fehmi Karasioğlu, D. Ö. (2020). İç Denetimin Etkinliğini Arttırmada Yeminli Mali Müşavirlerin Rolü. 1-12. Selçuk Üniversitesi SosyalBilimler Enstitüsü Dergisi .

Fevzi Sürmeli, M. E. (2006). *Muhasebe Bilgi Sistemi.* Eskişehir. Ekim 29, 2024 tarihinde alındı

Güler, E. (2019). Cam Tavan Sendromunun Bursa'daki Kadın Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirler Üzerine Etkis. Bursa, Türkiye: Bursa Uludağ Üniversitesi.

Gürbüz Gökçen, M. Ö. (2016, Temmuz). Türkiye'de Muhasebe Uygulamalarından E-defter ve E-fatura Uygulaması. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, 12(46)*, 137-154.

Güvemli, P. D., Aytulun, A., & Şişman, B. (2012). Türkiye'de Muhasebe Mesleğinin Gelişmesi ve İlk Meslek Örgütlenmesi: Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği - 1942. 46. Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği. Ekim 29, 2024 tarihinde alındı

Güzle, H. (2024, Temmuz). Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Meslek Mensubu Adaylarının Karşılaştığı Problemler ve Mesleki Aidiyet . Türkiye: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.

Haftacı, V. (2011). *Muhasebe Denetimi.* Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Işık, H. M. (2023, Ağustos). Kişi İş Uyumu ve İş Stresinin Örgütsel Vatandaşlık Üzerine Etkisi: Çanakkale Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Muhasebe Bürosunda Çalışanlar Üzerine Bir Araştırma. Çanakkale, Türkiye: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi .

Kamu Gözetimi Kurumu. (2017, Temmuz 29). Büyük Ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ. 30138 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete.

Karaca, C. (2021). Kamu Maliyesi. 43. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Kaya, G. (2021). Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Dijital Muhasebe Okuryazarlık Düzeylerinin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi . İstanbul, Türkiye: İstanbul Okan Üniversitesi.

Küçükdemirci, H. (2019). E-Dönüşüm Sürecinin Mali Müşavirlik Mesleğine Etkileri ve İş Doyumu Üzerine Bir Araştırma. İzmir, Türkiye: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Murat Özdemir, M. Y. (2017, Ekim). Vergi Davalarında Adli Muhasebenin Rolü. Muhasebe ve Finansman Dergisi.

Nurullah Kaya, R. Y. (15). Muhasebe Meslek Ahlakı, Etik ve Müşteri Tatmini İlişkisi. *Ekev Akademi Dergisi(49)*, 293-306.

Ocak, B. B. (2022). Muhasabe Yazılımlarının Teknoloji Kabul Modeli Boyutları İtibariyle Serbest Muhasesebeci Mali Müşavirler Üzerine Bir Araştırma. İstanbul, Türkiye: İstanbul Okan Üniversitesi .

Onursal, M. (2019). Elektronik Maliye Uygulamalarının Vergi Uyumuna Etkisi: Mali Müşavirler Üzerine Bir Araştırma . Sakarya, Türkiye: Sakarya Üniversitesi.

Özbek, A. (2024). Muhasebe Meslek Mensuplarının Yapay Zekâ Kaygılarının Gelecekte İstihdam Edilebilirlik Algıları Üzerine Bir Çalışma. *Alanya Akademik Bakış Dergisi, 8(1)*, 254-267.

Özdemir, H. T. (2020). E-fatura Uygulamalarına Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Bakışı: Ampirik Bir Çalışma . Sakarya, Türkiye: Sakarya Üniversitesi.

Özgürel, B. (2022). Mali Müşavirlerin Bağımsız Denetçilik Mesleği Üzerine Algılarının Tespit Edilmesine Yönelik Bir Araştırma: Tunceli-Erzincan Örneği. Tunceli, Türkiye: Munzur Üniversitesi.

Özsoy, Y. A. (2024). Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Blok Zincir Teknolojisinin Muhasebe Mesleğine Katkıları Konusundaki Algıları. İstanbul, Türkiye: İstanbul Üniversitesi.

Savaş, E. (2022). Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler mesleği üzerinde Kraliçe Arı Sendromu: Bursa ili örneği. Bursa, Türkiye: Bursa Teknik Üniversitesi .

Selimoğlu, S. K. (1999). *Faaliyet Denetimi*.

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu. (tarih yok). Şubat 10, 2025 tarihinde https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3568.pdf adresinden alındı

Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı. (2025, Şubat). 2024 Faaliyet Raporu. Gelir İdaresi Başkanlığı.

Şahin, K. (2022, Şubat). Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirlerin Entegre Raporlama ile İlgili Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesine İlişkin Bir Araştırma: Adana İli Örneği. Niğde , Türkiye: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi .

Şahin, Ş. (2023). Kadın Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Mesleğe Girerken Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Bursa İlinde Bir Araştırma. Burdur, Türkiye: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.

Şanlı, E. J. (2019). Mali Müşavirlik ve Mali Müşavirlerin Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Profili (İstanbul İli Örneği). İstanbul, Türkiye: T.C. Beykent Üniversitesi .

Şen, A. (2021). Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Stajyerlerinin Stajyerlik Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Bursa, Türkiye: Bursa Uludağ Üniversitesi.

Şenen, Ö. (2024). Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadelede Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Vergi Denetimi Algısı Üzerine Bir Araştırma: Kayseri İli Örneği . Afyon, Türkiye: Afyon Kocatepe Üniversitesi.

T.C. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2012, Aralık 26). Bağımsız Denetim Yönetmeliği (Güncel). *(28509)*.

tesmer.org.tr. (2025, 10 23). https://ssi.tesmer.org.tr/Candidate/Home/Index/363286#stajfiles adresinden alındı

Torun, B. (2022). Sosyal Sermayenin Müşterilerin İlişki Memnuniyetine Etkisi: Düzce İli Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Mükellefleri Örneği . Düzce, Türkiye: Düzce Üniversitesi.

Tunçer, M. (tarih yok). *Vergi Yardımcılarının Vergi Uyumuna Etkisi.* Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi.

Türkbay, Ö. (2001). Türk Vergi Yargısında Uyuşmazlıkların Yargısal Çözümünde Kanun Yolları. *T.C. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* . Manisa: T.C. Celal Bayar Üniversites.

Türker, M. (2018, Mart). Dijitalleşme Sürecinde Küresel Muhasebe Mesleğinin Yeniden Şekillenmesine Bakış. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* , s. 202-235.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası . (2005). Genel Bütçe Dengesi ve Finansmanı (Bin TL)(Yıllık).

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği. (2025, Şubat 16). Şubat 16, 2025 tarihinde

https://www.turmob.org.tr/istatistikler/c8172e63-2bef-4919-a863-86e403bfdf0a/meslek-mensubu-dagilim-tablosu--sm-smmm- adresinden alındı

Utku, M., & Kurtcebe, E. (2019). Muhasebe Meslek Örgütlenmesinin Türkiye'deki Tarihi ve TÜRMOB'un Mesleki Eğitimdeki Yeri. *XL. YIL XXXVIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu* (s. 7-25). Denizli: İstanbul Üniversitesi.

Uyanık, O. A. (2021). Denetçilerin Sorumlulukları: Türkiye'de Yeminli Mali Müşavirler ile Bağımsız Denetçilerin Sorumlulukları Üzerine Bir Araştırma . Kayseri, Türkiye: Erciyes Üniversitesi .

Üşen, A. (2025, Mayıs). Etkin vergilemede Mali Müşavirlik mesleğinin kurumsallaşmasının ve Bağımsız denetimin rolü: Diyarbakır ili örneği. Batman, Türkiye: T.C. Batman Üniversitesi.

Yarow, J. (2014, Ocak 24). Şubat 2, 2025 tarihinde https://www.businessinsider.in/these-are-the-jobs-that-will-be-safe-from-the-imminent-invasion-of-robots/articleshow/29293551.cms adresinden alındı

Yel, N. (2023). Mali Müşavirlerin İş Yüklerinin Sağlık Durumlarına Etkisinin Araştırılması: İstanbul SMMM Örneği (2022). İstanbul, Türkiye: T.C. Altınbaş Üniversitesi.

Yusuf Aymankuy, M. S. (tarih yok). Muhasebe Meslek Mensuplarının Meslek etiğine Yaklaşımları ve Balıkesir İl Merkezinde Bir Uygulama. *8(14)*, 23-45. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Yaşınız

18-24 ( ) 25-34 ( ) 35-44 ( ) 45-54 ( ) 55-64 ( ) 65 ve üstü ( )

2. Cinsiyetiniz?
Kadın ( ) Erkek ( )

3. Eğitim Durumunuz

( ) Lise
( ) Ön Lisans
( ) Lisans
( ) Yüksek Lisans
( ) Doktora

4. 3568 Sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununda belirtilen meslekler dahilinde hangi mesleği icra etmektesiniz?

( ) Serbest Muhasebeci
( ) Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
( ) Yeminli Mali Müşavir
( ) Diğer (belirtiniz: _____)

5. Mali Müşavirlik Mesleği ile Ne Kadar Süredir İlişkilisiniz?

( ) 1 yıldan az
( ) 1-5 yıl
( ) 6-10 yıl
( ) 11-20 yıl
( ) 20 yıldan fazla

6. Şirketinizin cirosu ve istihdam ettiğiniz personel sayısına göre büyüklüğü nedir?

	Çalışan Sayısı	Mali Kriter
( ) Mikro İşletme	10'dan az	10 Milyon TL
( ) Küçük İşletme	50'den az	100 Milyon TL
( ) Orta Büyüklükte İşletme	250'den az	500 Milyon TL

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL ONAYI ALMIŞTIR
Kurul Tarihi: 31.10.2025
Kurul Karar No: 11-03

7. Mesleğinizi icra ederken hizmet vermekte olduğunuz mükellefleriniz hangi sektörlerde faaliyet göstermektedir?

- ( ) Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık
- ( ) Madencilik ve Taş Ocakçılığı
- ( ) İmalat
- ( ) Elektrik, Gaz ve Su
- ( ) İnşaat ve Bayındırlık
- ( ) Toptan ve Perakende Ticaret
- ( ) Ulaştırma ve Depolama
- ( ) Mali Kuruluşlar
- ( ) Eğitim, Sağlık, Spor ve Eğlence Hizmetleri
- ( ) Teknoloji
- ( ) Mesleki ve Bilimsel Teknik Faaliyetler
- ( ) İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri
- ( ) Gayrimenkul Faaliyetleri
- ( ) Oteller ve Lokantalar
- ( ) Bilgi ve İletişim

8. Mükelleflerinizin işletme ölçeği nedir?

	Çalışan Sayısı	Mali Kriter
( ) Mikro İşletme	10'dan az	10 Milyon TL
( ) Küçük İşletme	50'den az	100 Milyon TL
( ) Orta Büyüklükte İşletme	250'den az	500 Milyon TL

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL ONAYI ALMIŞTIR
Kurul Tarihi: 31.10.2025
Kurul Karar No: 11-03

MESLEKİ SORULAR

1. **Mesleğinizi icra ederken ilgili kanunda belirtilen ve aşağıda yer alan görevleri hangi öncellikle yapmaktasınız? (1: En öncelikli, 6: En önemsiz olacak şekilde her bir görevi farklı bir sırada numaralandırınız).**

Görev Tanımı	Sıra (1–6)
Genel kabul görmüş muhasebe prensipleri ve ilgili mevzuat hükümleri gereğince defter tutmak	☐
Bilanço, kar-zarar tablosu düzenlemek	☐
Beyannameleri ile diğer belgeleri düzenlemek ve benzeri işleri yapmak	☐
Muhasebe sistemlerini kurmak, geliştirmek; işletmecilik, muhasebe, finans, mali mevzuatla ilgili işlerde danışmanlık yapmak	☐
İnceleme, tahlil, denetim yapmak; mali tablo ve beyannamelerle ilgili konularda yazılı görüş, rapor düzenlemek; tahkim, bilirkişilik yapmak	☐
Kanunun 12. maddesine göre çıkartılacak yönetmelik çerçevesinde tasdik işlemleri yapmak	☐

2. **Size göre 3568 Sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununda belirtilen görevlerin mesleğinizdeki ideal icra dağılımı nasıl olmalıdır? (1: En öncelikli, 6: En önemsiz olacak şekilde her bir görevi farklı bir sırada numaralandırınız).**

Görev Tanımı	Sıra (1–6)
Genel kabul görmüş muhasebe prensipleri ve ilgili mevzuat hükümleri gereğince defter tutmak	☐
Bilanço, kar-zarar tablosu düzenlemek	☐
Beyannameleri ile diğer belgeleri düzenlemek ve benzeri işleri yapmak	☐
Muhasebe sistemlerini kurmak, geliştirmek; işletmecilik, muhasebe, finans, mali mevzuatla ilgili işlerde danışmanlık yapmak	☐
İnceleme, tahlil, denetim yapmak; mali tablo ve beyannamelerle ilgili konularda yazılı görüş, rapor düzenlemek; tahkim, bilirkişilik yapmak	☐
Kanunun 12. maddesine göre çıkartılacak yönetmelik çerçevesinde tasdik işlemleri yapmak	☐

3. **Mükelleflerinizin sizden talep ettiği hizmetler ilgili kanunda belirtilen görevlerden hangi alanıyla ilgilidir?**

( ) Genel kabul görmüş muhasebe prensipleri ve ilgili mevzuat hükümleri gereğince, defterlerini tutmak

( ) Bilanço, kar-zarar tablosu düzenlemek

( ) Beyannameleri ile diğer belgelerini düzenlemek ve benzeri işleri yapmak.

( ) Muhasebe sistemlerini kurmak, geliştirmek, işletmecilik, muhasebe, finans, mali mevzuat ve bunların uygulamaları ile ilgili işlerini düzenlemek veya bu konularda müşavirlik yapmak.

( ) İnceleme, tahlil, denetim yapmak, mali tablo ve beyannamelerle ilgili konularda yazılı görüş vermek, rapor ve benzerlerini düzenlemek, tahkim, bilirkişilik ve benzeri işleri yapmak.

( ) Kanunun 12. maddesine göre çıkartılacak yönetmelik çerçevesinde tasdik işlerini yapmak

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL ONAYI ALMIŞTIR
Kurul Tarihi: 31.10.2025
Kurul Karar No: 11-03

4. Mesleğinizi icra etmek ve daha iyi hizmet sunabilmek için karşılaştığınız en önemli üç sorun nedir?

.....

.....

.....

5. Bu sorunlarla ilgili olarak çözüm önerileriniz nelerdir?

.....

.....

.....

6. Karşılaştığınız sorunların temel sebebi aşağıda belirtilen nedenlerden hangisi olarak tanımlanabilmektedir?

( ) Mesleki çerçevede meydana gelen sorunlardan kaynaklanan sorunlar

( )Mükelleflerinizin faaliyet göstermekte olduğu sektörden kaynaklanan sorunlar

( ) Mali mevzuatlardan kaynaklanan sorunlar

( ) Diğer (belirtiniz....)

7. Mesleğinizin itibarı ve algısı çerçevesi düşünüldüğünde mesleğinizin itibarını nasıl değerlendirmektesiniz?

8. Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler neticesinde mesleğinizin gelecekteki durumunu nasıl değerlendirmektesiniz?

( ) Olumlu

( ) Olumsuz

( ) Fikrim yok

9. Mesleki bilgi ve tecrübelerinizi geliştirmek amacıyla verilen eğitimleri yeterli buluyor musunuz?

( ) Evet

( ) Hayır

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL ONAYI ALMIŞTIR
Kurul Tarihi: 31.10.2025
Kurul Karar No: 11-03

Hayır ise neden?

10. Mali müşavirlerin etik ilkelere olan bağlılıkları hakkında düşünceleriniz nelerdir?

11. Mesleki faaliyetlerinizi yerine getirirken mesleki oda ve birliklerin desteklerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?

TEKNOLOJİ SORULARI

12. Yapay zeka mesleki hataları önlemede etkili midir?

( ) Evet ( ) Hayır

13. Yapay zekâ araçlarını kullanıyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

14. Yapay zekanın mesleğinizi etkilemesi hakkına düşünceniz nedir?

( ) Olumlu etkileri olmaktadır ( ) Olumsuz etkileri olmaktadır.

15. Yapay zekanın etkilerinin olası etkileri nelerdir?

( ) Verimliliği arttırır

( ) Zaman kazancı sağlar

( ) İstihdam kayıplarına yol açar

( ) Diğer

16. Yapay zekâ teknolojileri hakkında bilginiz var mı?
( ) Hiç yok ( ) Az ( ) Orta ( ) İyi ( ) Çok iyi

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL ONAYI ALMIŞTIR
Kurul Tarihi: 31.10.2025
Kurul Karar No: 11-03

Scanned with CamScanner

17. Hangi yapay zekâ uygulamalarını muhasebe süreçlerinizde kullanıyorsunuz? (Birden fazla seçilebilir)
    ( ) Muhasebe yazılımlarında otomasyon
    ( ) Fatura işleme (OCR)
    ( ) Tahminleme ve raporlama
    ( ) Chatbot/müşteri hizmetleri
    ( ) Hiçbiri
18. Çalıştığınız kurumda yapay zekâya dayalı bir sistem kullanılıyor mu?
    ( ) Evet ( ) Hayır ( ) Bilmiyorum
19. Sizce yapay zekâ, muhasebe mesleğini nasıl etkiliyor?
    ( ) Olumlu ( ) Olumsuz ( ) Hem olumlu hem olumsuz ( ) Etkilemiyor
20. Sizce gelecekte yapay zekâ:
    ( ) Muhasebecilerin yerini alacak
    ( ) Yardımcı olacak ama yerini almayacak
    ( ) Yeni mesleki roller oluşturacak
21. Aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinizi belirtiniz:
    (1: Hiç Katılmıyorum – 5: Tamamen Katılıyorum)

İfade	1	2	3	4	5
Yapay zekâ muhasebe işlerini kolaylaştırmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
Yapay zekâ muhasebe mesleği için bir tehdit oluşturmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
Rutin muhasebe görevlerinin çoğu gelecekte yapay zekâ tarafından yapılacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
Yapay zekâ muhasebecilerin stratejik ve analitik rollere geçmesini teşvik edecektir.	☐	☐	☐	☐	☐
Yapay zekâ etik ve gizlilik risklerini artırmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐

22. Sizce yapay zekâya karşı muhasebecilerin en önemli avantajı nedir?
    ( ) Mesleki etik

    ( ) Muhakeme gücü

    ( ) İnsan ilişkileri

    ( ) Yorumlama yeteneği

    ( ) Diğer: _____

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL ONAYI ALMIŞTIR
Kurul Tarihi: 31.10.2025
Kurul Karar No: 11-03

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma, Prof. Dr. Nazım EKREN danışmanlığında İstanbul Ticaret Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Muhasebe ve Denetim Programı (Türkçe) öğrencisi Ece Melisa ARSLAN tarafından yürütülen "Mali Müşavirlik Mesleğinin Konularına İlişkin Bir Araştırma" isimli bir tez çalışmasıdır.

Çalışmanın amacı, mali müşavirlik ve yeminli mali müşavirliğe ilişkin konuların incelenmesidir.

Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırma sırasında sizden alınan bilgiler grup halinde değerlendirileceğinden, sizden kimlik belirleyici bilgiler istenmeyecektir. Cevaplarınız gizli tutulacak ve sadece araştırmacı tarafından bilimsel çalışmalarda kullanılacaktır. Bu anlamda, araştırma sonuçlarından sağlıklı bilgiler edinilebilmesi için soruların samimi bir şekilde doldurulması ve soruların boş bırakılmaması oldukça önemlidir. Bu çalışma genel olarak kişisel rahatsızlık teşkil edecek soruları içermemektedir. Ancak araştırma sırasında herhangi bir nedenden dolayı rahatsızlık hissederseniz, katılımınızı sonlandırabilirsiniz. Çalışma sırasında sizden istenilen, çalışmada yer alan maddeleri ve/veya soruları boş bırakmamaya özen göstererek samimi bir şekilde doldurmanızdır. Çalışmaya katılım yaklaşık 35 dakika sürecektir. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Ece Melisa ARSLAN'a (E posta: [redacted]) ulaşabilirsiniz. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman katılımımı sonlandırabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı kullanımını kabul ediyorum.

Evet (X) Hayır ( )

Araştırmacının Adı Soyadı

Ece Melisa ARSLAN

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

2025 AİLE YILI

Tarih:05/11/2025 10:08
Sayı: E-65836846-044-372513
REKTÖRLÜK

372513

Sayı : E-65836846-044-372513
Konu : Etik Onayı

5.11.2025

Sayın Ece Melisa ARSLAN

İlgi : 22.08.2025 tarihli dilekçeniz.

İlgi yazınız ile "Mali Müşavirlik Mesleğinin Konularına İlişkin Bir Araştırma" isimli çalışmanın anket sorularına Etik Kurul onayı talep edilmektedir.

Adı geçen ve ekte yer alan anket soruları, Üniversitemiz Etik Kurulunca incelenerek etik tanım, değer ve ilkelere aykırı bir düzenleme tespit edilmediği, yetkili makamlardan gerekli izinlerin alınması koşuluyla, önerilen anket sorularının etik kurallara uygun olduğu ve etik onayının verildiği ifade edilmiştir.

Konuya ilişkin bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Hanifi PARLAR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: Etik Onaylı Anket Soruları

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu:
7AAA8F95-3A85-4B06-BCB3-3D28E00D8C5A

Belge Doğrulama Adresi:
https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-ticaret-universitesi-ebys

Adres: Örnektepe Mah. İmrahor Cad. No: 88/2 Beyoğlu/İstanbul
Telefon No: 444 04 13 / 4583 Faks No: 0212 320 70 11
E-Posta: boz@ticaret.edu.tr İnternet Adresi: www.ticaret.edu.tr
KEP Adresi: ticaretuniversitesi@hs02.kep.tr

Bahadır ÖZ
Büro Personeli
Telefon No: